

Duško DIMITRIJEVIĆ¹

RAZVOJNE TENDENCIJE U UJEDINJENIM NACIJAMA I MEĐUNARODNI PRAVNI POREDAK

Apstrakt: Iz dosadašnjeg istorijskog iskustva vidi se da su Ujedinjene nacije prošle dugačak put razvoja. Od 1945. godine, organizacija skoro da se nije menjala, iako se broj članica učetvorostručio. Nadležnosti svetske organizacije međutim, vremenom su bile proširivane. Zbog činjenice da se od njenog osnivanja svetski poredak drastično promenio, da je doživeo više uspona i padova, Ujedinjene nacije su svoju polimorfnu strukturu moći prilagođavale zahtevima vremena. Da bi se rešile ogromnog tereta stečenog tokom smutnog perioda Hladnog rata, Ujedinjene nacije su pristupile reafirmaciji koncepta o očuvanju mira i bezbednosti, ali i dogradnji postojećeg institucionalnog sistema čiji je vezivni faktor Povelja. Napori na demokratizaciji međunarodnih odnosa, pojačani odlučnošću međunarodne zajednice u procesu upotpunjavanja institucionalnih mehanizama svetske organizacije, imaju osnovu u međunarodnom pravu. Međunarodno pravo, generalno uzevši, danas predstavlja manje-više uobličen i sveobuhvatan, sistem normi (pravila i principa) koji se naslanja ili proističe iz Povelje. Rešavanje pitanja napretka čovečanstva koje je povezano s rešavanjem krucijalnih problema u ekonomskoj, socijalnoj i humanitarnoj sferi međunarodnih odnosa poput

---

¹ Dr Duško Dimitrijević, naučni savetnik u Institutu za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, E-mail: dimitrijevicd@diplomacy.bg.ac.rs.

Naučni rad predstavlja rezultat istraživanja na projektu Instituta za međunarodnu politiku i privredu u Beogradu: „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolitički, međunarodni, ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti (projekat br. 179029)” koji finansira resorno Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Vlade Republike Srbije, za period od 2011–2016. godine.

siromaštva, pandemija, prirodnih katastrofa, zagađenja životne sredine, klimatskih promena, naoružanja, terorizma, međunarodnog kriminala i međudržavnih i unutrašnjih sukoba, nije moguće bez primene Povelje, kao najvišeg pravnog i konstitutivnog akta Ujedinjenih nacija. Kao okvir neophodan za sprovođenje ciljeva i principa svetske organizacije, Povelja je fundamentalna pravna osnova savremenih međunarodnih odnosa. Otuda, bez obzira na značajna geopolitička pomeranja nakon Drugog svetskog rata, jake političke uticaje u međunarodnim procesima, kao i izraženi oportunistički i oportunitet u međudržavnim odnosima, Povelja deluje kao vezivni faktor u rešavanju najvažnijih međunarodnih problema današnjeg sveta i garant je primene opšteg međunarodnog prava.

Ključne reči: Ujedinjene nacije, Generalna skupština, Savet bezbednosti, Ekonomski i socijalni savet, Sekretarijat, Međunarodni sud pravde, Povelja, međunarodni pravni poredak, međunarodno pravo.

1. Uvod

S obzirom na geopolitička pomeranja nastala nakon okončanja Hladnog rata, logično bi bilo postaviti pitanje pravca daljeg razvoja Ujedinjenih nacija i međunarodnog prava. Sva dostignuća iz prethodnog perioda ostvarena u vremenu posle Drugog svetskog rata, ne mogu izbeći duh vremena. Zbog nasleđenih odnosa u svetu oličenih u nepomirljivim težnjama razvijenih i nerazvijenih zemalja, neusklađenih interesa zemalja Severa i Juga, velikih i malih država, uopšte, zbog nedovoljne zrelosti političkih i socijalnih uslova, jakog uticaja političkog oportuniteta i oportunističkog u međunarodnim odnosima, svet se našao na raskršnici kada treba da se opredeli, da li će ići putem razvoja demokratije i vladavine prava ili će se zaustaviti na „relativiziranju” međunarodnog pravnog poretka. S obzirom na kontinuitet delovanja svetske organizacije može se samo pretpostaviti da će ona pristupiti reafirmaciji koncepta o očuvanju mira i bezbednosti, ali i dogradnji postojećeg međunarodnog pravnog sistema čiji je vezivni faktor Povelja Ujedinjenih nacija.

Povelja je bez sumnje, fundamentalni pravni akt bez čijeg postojanja ne bi bilo moguće zamisliti razvoj savremenog međunarodnog prava ili onoga, što se u kolokvijalnom jeziku naziva „pravom Ujedinjenih nacija”.² Međuzavisnost koja postoji između evolucije međunarodnog prava i primene

---

² Pierre Maria Dupuy, “Constitutional Dimension of the Charter of the United Nations Revisited” *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 1997, vol. 1, pp. 1, etc.

Povelje, posebno ciljeva i principa u njoj sadržanih, odavno je potvrđena.³ Izmena i dopuna Povelje predstavlja pitanje od primordijalnog značaja za budućnost sveta, jer se, s transformacijom ciljeva i principa proklamovanih u Povelji menja i pozitivna osnova međunarodnog pravnog poretka.⁴

Napori na demokratizaciji međunarodnih odnosa doveli su vremenom do pojačane odlučnosti međunarodne zajednice da se na nov način pozabavi rešavanjem pitanja napretka čovečanstva koje je povezano sa rešavanjem krucijalnih problema u ekonomskoj i društvenoj sferi poput siromaštva, pandemija, prirodnih katastrofa, zagađenja životne sredine, klimatskih promena, naoružanja, terorizma, međunarodnog kriminala i međudržavnih i unutrašnjih sukoba. Ujedinjene nacije postale su sve više vezivni faktor u

---

³ Milan Šahović, "Le role de la Charte des Nations Unies dans le development du Droit International en Avenir", *Thesaurus Acroasium*, 1998, vol. 27, pp. 239, etc.

⁴ Prema članu 108. izmene i dopune Povelje stupaju na snagu kada ih usvoje dve trećine članica Saveta bezbednosti i kada, saglasno ustavom propisanim postupcima, dve trećine članica u Generalnoj skupštini, uključujući i stalne članice Saveta bezbednosti ratifikuju prihvaćene amandmane. Istu proceduru propisuje i član 109. stav 2. Povelje u kontekstu sazivanja Opšte konferencije članica Ujedinjenih nacija o reviziji Povelje (član 109. stav 1). U prvom slučaju, očigledno se radi o delimičnim izmenama i dopunama koje bi trebalo da dovedu do amandiranja Povelje, dok se u drugom slučaju radi o suštinskim promenama kojima dolazi do revizije osnovnog pravnog akta svetske organizacije. Procedura donošenja amandmana ili postupak revizije Povelje prihvata većinski sistem glasanja, pošto se ne traži kvalifikovana dvotrećinska većina članova koji su prisutni i koji učestvuju u glasanju, već dvotrećinska većina svih država predstavljenih u Generalnoj skupštini. Videti: Prema današnjem brojnom stanju u svetskoj organizaciji, to bi značilo pribavljanje dve trećine potvrđenih glasova država članica svetske organizacije i potvrđne glasove svih stalnih članica Saveta bezbednosti za koje važi princip jednoglasnosti. Stalne članice Saveta bezbednosti zadržale su do današnjeg dana „neokrnjena prava“ koja potiču iz statusa privilegovanog članstva i pored činjenice da je u međuvremenu došlo do značajne transformacije međunarodne zajednice. Ako je reforma Ujedinjenih nacija koncentrisana na kompoziciju i funkcionisanje njenih glavnih organa, onda amandiranje i revizija Povelje ne bi mogli imati iste posledice, jer se ne radi o identičnim situacijama. Na primer, u slučaju reforme Saveta bezbednosti, reforma bi povlačila amandiranje propisano članom 108. Povelje, a ne reviziju u smislu člana 109. Povelje koja znači zaključenje potpuno novog multilateralog ugovora. Pa ipak, iako revizija Povelje ne bi bila pravno relevantna s aspekta reforme Saveta bezbednosti, revizija bi mogla biti prihvatljiva u okviru sveukupnih reformi Ujedinjenih nacija. S obzirom na do sada vrlo ograničene razvojne tendencije Ujedinjenih nacija, unapred se može pretpostaviti da bi navedene okolnosti, kao i mnogo puta pre, bile glavna smetnja za bilo kakav napredak u usvajanju „reformskog paketa“.

zaštiti osnovnih ljudskih prava i sloboda, u ostvarivanju društvenog napretka i poboljšavanju opštih uslova života. Poštovanje ljudskog dostojanstva, jednakosti, solidarnosti, tolerancije i socijalne pravde, određuju osnovni pravac delovanja Ujedinjenih nacija. Sva politička reaganja, htenja i namere država članica Ujedinjenih nacija, usmerena su u tom pravcu koji predstavlja prekretnicu u shvatanju mira.

Za države nije više sporno da Ujedinjene nacije nemaju alternativu. Ranija neefikasnost njenih najvažnijih organa, dovela je do uverenja da njena struktura više ne odgovara političkoj realnosti sveta. Međutim, u prethodnom periodu zahtevi za promenom njene strukture moći nisu išli u prilog postizanju optimalnih rešenja. Za to nisu bila kriva ni funkcionalna ovlašćenja glavnih organa Ujedinjenih nacija, niti njihova organizaciona struktura, već je odgovornost bila na širem nejedinstvu država i njihovoj nespremnosti da se sprovedu odgovarajuće političke i pravne reforme. Velike ideološke razlike, kao i jaka želja stalnih članica Saveta bezbednosti da očuvaju svoj privilegovan položaj proistekao iz ruina Drugog svetskog rata, očituje dobar primer.

U novim uslovima sazrela je ideja da se ispunjavanje ciljeva Ujedinjenih nacija može sprovesti isključivo kroz kolektivnu strategiju svih svetskih činilaca. S obzirom na to da ispravljanje političkih grešaka iz prošlosti nije više moguće, države članice stavile su se u funkciju sveopšteg poboljšavanja kapaciteta glavnih organa Ujedinjenih nacija.⁵ Studija koja sledi, bavi se pitanjima institucionalne strukture svetske organizacije s kojom je povezano pitanje reforme njene organizacije i funkcionalno usklađivanje u okvirima međunarodnog pravnog poretka.

2. Generalna skupština

U prethodnom istorijskom periodu, Generalna skupština ostala je najdemokratskiji politički, savetodavni i predstavnički organ svetske organizacije.⁶ Zbog činjenice da su u njoj okupljene delegacije svih država

---

⁵ Milan Šahović: „Šezdeseta godišnjica u znaku reforme Ujedinjenih nacija“, *Međunarodna politika*, 2005, br. 1118-1119; Duško Dimitrijević: „Reforma kolektivne bezbednosti Ujedinjenih nacija“, *Međunarodna politika*, 2005-2006, br. 1120-1121.

⁶ Umesto nekadašnje hladnoratovske podele na Zapad i Istok, u Generalnoj skupštini došlo je do nove podele na Sever i Jug, koju čine koalicije razvijenih zemalja, s jedne, i nerazvijenih

članica Ujedinjenih nacija koje u postupku odlučivanja imaju jednako pravo glasa, Generalna skupština je poprimila formu stalne diplomatske konferencije. Prilagođavajući svoju strukturu zahtevima vremena, Generalna skupština je preuzela širu odgovornost u obavljanju propisanih funkcija.⁷ To je naročito bilo primetno nakon pada „gvozdene zavese”. Nova situacija direktno se odrazila na rad i funkcionisanje Generalne skupštine. Uz povećan broj delegacija država članica, koji je sam po sebi značajan, u centru pažnje Ujedinjenih nacija našla su se i pitanja revitalizacije rada i nadležnosti Generalne skupštine.

Principijelno posmatrajući, ovaj organ Ujedinjenih nacija ima pravo da raspravlja ne samo o pitanjima koja su se odnosila na njegova isključiva ovlašćenja propisana Poveljom, već i o predmetima i zadacima iz delokruga ovlašćenja drugih organa svetske organizacije. Povelja Ujedinjenih nacija u tom smislu govori o opštoj nadležnosti Generalne skupštine, praveći razliku u odnosu na tzv. supsidijarnu nadležnost ovog organa, koju tvorci Povelje nisu predvideli, ali koja je proizašla iz prakse Ujedinjenih nacija.

Tako, u vezi s održavanjem međunarodnog mira i bezbednosti, Generalna skupština nije mogla davati preporuke povodom spora ili situacije o kojoj odlučuje Savet sve dok on to od nje ne zatraži. Međutim, Generalna skupština je to u praksi činila, ali samo u situacijama kada Savet bezbednosti zbog odsustva saglasnosti stalnih članica nije bio u mogućnosti da se sastane, da raspravlja i da donosi meritorne odluke, tj. kada nije bio u stanju da odgovori svojim primarnim obavezama koje proizlaze iz Povelje. Reč je dakle o slučajevima kada je, zbog blokade rada Saveta bezbednosti (najčešće zbog upotrebe veta), Generalna skupština bila ovlašćena da na zahtev dve trećine država članica ili na osnovu proceduralne odluke Saveta bezbednosti donosi

---

i zemalja u razvoju, s druge strane (Grupa G77, u koju ulaze i članice Pokreta nesvrstanih, zatim jedan broj zemalja u tranziciji kojima pripadaju zemlje Evropske unije iz istočne Evrope, ali i druge zemlje iz profilisanih subregionalnih grupa).

⁷ Odmah po formiranju Generalne skupštine pojavile su se tendencije za proširenjem njenih ovlašćenja. Tako je, na osnovu rezolucije br. 111 (III) iz 1947. godine, Generalna skupština odlučila da oformi tzv. Malu skupštinu (*Little Assembly*), kao neku vrstu komiteta zaduženog da deluje u prelaznoj fazi kada Savet bezbednosti nije mogao da obavlja svoje dužnosti zbog oponiranja pojedinih stalnih članica u periodu do redovnog zasedanja. Zbog poznate blokovske konfrontacije, Mala skupština je prestala s radom 1949. godine.

preporuke o preduzimanju kolektivnih mera zbog postojanja ozbiljnih pretnji miru, kršenja mira ili akata agresije.⁸

Prema Povelji Ujedinjenih nacija u delokrug nadležnosti Generalne skupštine spada pravo odlučivanja o prijemu, suspenziji i isključenju država iz svetske organizacije. To ovlašćenje, kao i ovlašćenja biranja sudija Međunarodnog suda pravde i revizije Povelje, podeljeno je sa Svetom bezbednosti. U okviru isključivih ovlašćenja koja su se odnosila na širenje međunarodne saradnje, Generalna skupština je u proteklom periodu upućivala preporuke i davala smernice Ekonomskom i socijalnom savetu, državama članicama, specijalizovanim ustanovama i drugim organima. Skupština je ujedno odobravalala ugovore između Ujedinjenih nacija i specijalizovanih ustanova i davala je specijalizovanim ustanovama i drugim organima ovlašćenja da mogu tražiti savetodavna mišljenja od Međunarodnog suda pravde. Iako Generalna skupština nema zakonodavna ovlašćenja *stricto sensu*, njena uloga u kodifikaciji i progresivnom razvoju međunarodnog prava bila je manifestovana kroz rad Komisije za međunarodno pravo.⁹

---

⁸ Pomenuto proceduralno pravilo usvojeno je povodom korejske krize 1950. godine, kada je Generalna skupština donela poznatu rezoluciju „Ujedinjeni za mir“, br. 377(V). Na osnovu ove rezolucije ustanovljeno je pravilo da se Generalna skupština može sazvati „hitno specijalno zasedanje“ u roku od 24 sata od prijema zahteva upućenog Generalnom sekretaru. Rezolucija nije dirala u ovlašćenja Saveta bezbednosti koji je i dalje ostao primarno odgovoran za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti.

⁹ Komisija za međunarodno pravo ustanovljena je Rezolucijom Generalne skupštine 174/II iz 1947. godine. Statutom Komisije utvrđene su obaveze rada na pripremi nacrtu ugovora o predmetima koji nisu još uređeni međunarodnim pravom, ili u odnosu na koje pravo još nije dovoljno razvijeno u praksi država. Takođe, Statutom je propisana i obaveza rada na kodifikaciji u smislu preciznijeg formulisanja i sistematizacije pravila međunarodnog prava u oblastima gde već postoji široka praksa država i doktrina. Sistematizacija i promena običajnih pravila u pisana konvencionalna pravila obuhvatila je otuda i sistematsku izradu novih, tzv. razvojnih pravila iz kojih je proizašlo savremeno međunarodno pravo u različitim oblastima, koje obuhvata veliki broj važnih međunarodnopravnih instrumenata *inter alia*, četiri Ženevske konvencije o pravu mora iz 1958. godine, Konvenciju o smanjenju broja apatrida iz 1961. godine, Bečku konvenciju o diplomatskim odnosima iz iste godine, Bečku konvenciju o konzularnim odnosima iz 1963. godine, Konvenciju o specijalnim misijama iz 1969. godine, Bečku konvenciju o pravu ugovora iz 1969. godine, Konvenciju o sprečavanju i kažnjavanju zločina protiv međunarodno zaštićenih lica, uključujući i diplomatske agente iz 1973. godine, Bečku konvenciju o sukcesiji država u odnosu na ugovore iz 1978. godine, Bečku konvenciju o sukcesiji država u odnosu na državnu imovinu, arhive i dugove iz 1983. godine. Iako je doprinela progresivnom razvoju i kodifikaciji

U okviru administrativnih poslova, Generalna skupština bila je nadležna da razmatra i nadgleda izvještaje Generalnog sekretara, Ekonomskog i socijalnog saveta, Starateljskog saveta i pomoćnih organa, a takođe da razmatra i odobrava budžet svetske organizacije. Isključivo je bila nadležna za izbor nestalnih članica Saveta bezbednosti i svih članica Ekonomskog i socijalnog saveta. Sve do 1969. godine, Generalna skupština je bila nadležna i za izbor članova Starateljskog saveta koji nisu bili stalni članovi Saveta bezbednosti ili nisu vršili starateljstvo nad strateški važnim teritorijama.

S obzirom na brojna i složena pitanja koja su se vremenom našla u nadležnosti Generalne skupštine (oblasti međunarodnog mira, bezbednosti, političke, ekonomske, socijalne, kulturne i obrazovne saradnje, kodifikacije međunarodnog prava, ljudskih prava i sloboda itd.), ovaj organ morao je obrazovati široku mrežu organa i tela koja su mu pomagala u odlučivanju.¹⁰ Mogućnost vođenja rasprava o širokom dijapazonu pitanja uz disperziju ovlašćenja na više organizacionih nivoa, vremenom je dovelo do utiska da je Generalna skupština prerasla u jedno glomazno i nefunkcionalno telo koje nije u stanju da se usredsredi na najozbiljnije probleme današnjeg sveta. Pomenutom utisku doprinelo je i usvajanje ogromnog broja pravno neobavezujućih rezolucija i deklaracija koje su u velikoj meri dovele do opadanja autoriteta Generalne skupštine. U prethodnom periodu, ugled

---

značajnih oblasti međunarodnog prava, Komisija za međunarodno pravo nije uvek bila uspešna u smislu pravne inkorporacije pripremljenih međunarodnopravnih akata u unutrašnji pravni poredak država (na primer, Bečka konvencija o predstavljanju država u njihovim odnosima s međunarodnim organizacijama univerzalnog karaktera iz 1975. godine i Bečka konvencija o pravu ugovora zaključenih između država i međunarodnih organizacija ili između međunarodnodnih organizacija iz 1986. godine, nisu prihvaćene iako je njihov tekst prihvaćen na diplomatskim konferencijama Ujedinjenih nacija sazvanim u tu svrhu).

¹⁰ Prvo, Generalna skupština je formirala mrežu od šest glavnih komiteta koji su joj pomagali u rešavanju pitanja razoružanja i međunarodne bezbednosti, ekonomskih i finansijskih pitanja, socijalnih, humanitarnih i kulturnih pitanja, političkih pitanja koja su uključivala pitanje dekolonizacije, administrativnih i budžetskih pitanja, kao i pravnih pitanja. Pored glavnih, Generalna skupština je formirala i stalne komitete za administrativna i budžetska pitanja i za pitanja doprinosa država članica, potom i komitete za proceduralna pitanja u koje spadaju predsedništvo ili generalni komitet i verifikacioni komitet. Uz komitete, Generalna skupština je osnovala i druga pomoćna *ad hoc* tela i specijalne organe na osnovu zaključenih višestranih međunarodnih ugovora.

Generalne skupštine bio je ozbiljno narušen preopterećenim dnevnim redom, dugotrajnim i suvislim debatama, usporenim procedurama koje su neretko vodile usvajanju „već viđenih“ i „recikliranih“ rezolucija, bez adekvatnih mehanizma za njihovo sprovođenje.¹¹

Zahtevi za reformom Generalne skupštine otuda su bili povezani s pitanjem gubitka legitimiteta svetske organizacije. Pitanje samo po sebi nije novo i datira od 1949. godine. Naime, još tada je svetska organizacija bezuspešno pokušavala da izvrši racionalizaciju procedure i organizacije Generalne skupštine. Tokom 1952. godine formiran je Specijalni komitet za mere (*Special Committee of Measures*), koji je imao zadatak da proceni mogućnost vremenskog ograničenja redovnih zasedanja Generalne skupštine. U novembru 1970. godine, Generalna skupština je formirala mnoštvo komiteta *inter alia*, pa i Specijalni komitet za racionalizaciju postupka i organizaciju njenog rada. U svrhu davanja jedne koherentne vizije koja bi mogla doprineti reformi Ujedinjenih nacija u posthladnoratovskom periodu, Generalna skupština je osnovala pet radnih grupa 1992. godine. U avgustu naredne godine, osnovala je i neformalnu Radnu grupu za revitalizaciju rada Generalne skupštine (*Open-ended Working Group on the Revitalization of the Work of the General Assembly*).¹² Na zasedanju 1995. godine, Generalna skupština je oformila Radnu grupu na visokom nivou radi postizanja konsenzusa za jačanje kapaciteta svetske organizacije.¹³ Tokom 1997. godine, pod okriljem Generalne skupštine pokrenuta je i inicijativa da se u raspravi o reformi svetske organizacije angažuje i civilno društvo. Kada je tokom jubilarnog 55. samita 2000. godine, pitanje reformi svetske organizacije istaknuto kao jedno od „milenijumskih ciljeva“, Generalni sekretar je, radi restauracije prestiža i vitalnosti Generalne skupštine preporučio osnivanje „Narodne milenijumske skupštine“ kao nevladinog foruma koji treba da deluje u saradnji s Generalnom skupštinom na prevazilaženju svih budućih

---

¹¹ S pravom primećuje prof. Račić da su „davno prošla vremena kada je Generalna skupština usvajala rezolucije od takvog značaja kao što je Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Deklaracija o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i saradnji država u skladu sa Poveljom i Definicija agresije“. Videti: Obrad Račić, *Ujedinjene nacije između moći i prava*, Službeni glasnik, Beograd, 2010, str. 95.

¹² GA Res. 47/233, 17 August 1993.

¹³ GA Res. 49/252, 14 September 1995. Radna grupa je okončala mandat u julu 1997. godine.

međunarodnih izazova.¹⁴ Na kasnijim sesijama, u kontinuitetu je ponavljana potreba za jačanjem uloge i ovlašćenja Generalne skupštine u svrhu poboljšanja efikasnosti i metoda njenog rada.

U izveštaju: „U većoj slobodi: Ka razvoju, sigurnosti i ljudskim pravima za sve“, od 21. marta 2005. godine (*In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for all*), Generalni sekretar Kofi Anan, predložio je korake ka usvajanju reformskog paketa koji bi vodio osnaženju i revitalizaciji Generalne skupštine.¹⁵ On je podvukao značaj usklađivanja rada Generalne skupštine u svrhu povećanja njenog autoriteta. Anan je preporučio strukturalne i funkcionalne promene komiteta Generalne skupštine, jačanje autoriteta predsednika, osnaženje uloge civilnog društva i izmenu dnevnog reda. Iako je izveštaj o reformi Generalnog sekretara bio daleko od sveobuhvatnog, izveštaj je i predstavljao važan korak ka reafirmaciji uloge i mesta Generalne skupštine u sistemu Ujedinjenih nacija.¹⁶

Na 60. sednici, Generalna skupština je usvojila tekst rezolucije br. 60/286 od 8. septembra 2006. godine, kojom je podstakla održavanje neformalnih interaktivnih rasprava o aktuelnim pitanjima od značaja za međunarodnu zajednicu. Tokom 2008. godine, osnovana je *ad hoc* Radna grupa za revitalizaciju Generalne skupštine (*Ad Hoc Working Group on the Revitalization of the General Assembly*), s mandatom da „identifikuje dodatne načine da se poboljša uloga, autoritet, efektivitet i efikasnost Generalne skupštine“.¹⁷ *Ad hoc* Radna grupa preporučila je da se predsednik Generalne skupštine uključi u interaktivnu debatu o revitalizaciji ovog organa. U

---

¹⁴ UN Doc. A/52/850.

¹⁵ “In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for all”, Report of Secretary General, UN Doc. A/59/2005, 21 March 2005, p. 60.

¹⁶ U izveštaju Kofija Anana: „U većoj slobodi: Ka razvoju, sigurnosti i ljudskim pravima za sve“, od 21. marta 2005. godine, sugeriše se usvajanje integrisanog predloga Panela izabranih stručnjaka (*High Level Panel on Threats, Challenges and Change*), koji je, nešto pre, u izveštaju: „Jedan mnogo sigurniji svet: Naša podeljena odgovornost“ (*A More Secure World: Our Shared Responsibility*), od 2. decembra 2004. godine, u sklopu sprovođenja institucionalnih reformi svetske organizacije, između ostalog, predložio uspostavljanje Saveta za ljudska prava koji bi zamenio često kritikovanu Komisiju za ljudska prava. Taj predlog bio je kasnije usvojen Rezolucijom Generalne skupštine br. 60/251 od 15. marta 2006. godine.

¹⁷ GA Res. 62/276, 15 September 2008.

septembru 2010. godine, Generalna skupština je usvojila rezoluciju kojom je reaffirmisala sve svoje prethodne odluke koje su se odnosile na revitalizaciju njenog rada. Ujedno je odlučila i da oformi novu *ad hoc* Radnu grupu koja bi bila otvorena prema svim državama članicama.¹⁸ Od aprila do juna 2012. godine, Radna grupa je održala više tematskih sednica na kojima je raspravljano o pitanjima vezanim za odnos Generalne skupštine prema drugim glavnim organima Ujedinjenih nacija i grupama van sistema svetske organizacije, radnim metodima, implementaciji rezolucija i agendi, selekciji i izboru Generalnog sekretara, poboljšanju kapaciteta kancelarije predsednika Generalne skupštine, uključujući i osnaženje njenog institucionalnog pamćenja i odnosa prema Sekretarijatu. Grupa je raspravljala i o mnogim drugim tehničkim i operativnim pitanjima vezanim za revitalizaciju rada Generalne skupštine.¹⁹ Tokom 67. zasedanja 2012. godine, pokretnuto je nekoliko zanimljivih interaktivnih debata o širokom spektru pitanja poput uloge međunarodnog krivičnog pravosuđa u procesu pomirenja, globalnoj ekonomiji, mirnom rešavanju sukoba u Africi, održivom razvoju i klimatskim promenama, kulturi i razvoju, preduzetništvu i o nejednakosti u svetu. U avgustu 2013. godine, uoči održavanja 68. zasedanja, predsednik Generalne skupštine podsetio je države članice svetske organizacije da se kompleksni izazovi s kojima se svet danas suočava ne mogu rešavati izolovano i da svaka država ima odgovornost za sprovođenje reformi Ujedinjenih nacija. Insistirajući na većim ovlašćenjima Generalne skupštine, na sastanku Radne grupa Generalni sekretar je podsetio da je Generalna skupština formirana 1945. godine da bi služila kao moralna svest međunarodne zajednice. Generalna skupština je stvorena kao demokratski skup prava svih nacija - velikih i malih, razvijenih i u razvoju kako bi živele u miru, bezbednosti i napretku. Međutim, proteklih decenija velika obećanja osnivača Ujedinjenih nacija, prema Generalnom sekretaru, nisu ispunjena u potpunosti, te sve više zemalja smatra da je efikasnija, transparentnija i sveobuhvatnija Generalna skupština imperativ 21. veka. Istovremeno s iznetim stavom predsednika Generalne skupštine, odlučeno je da se na 68. zasedanju ponovo formira *ad hoc* Radna grupa koja bi nastavila posao u vezi s reformom ovog organa. Kako je predloženo, nova Radna grupa će nastaviti da radi na četiri grupe pitanja

---

¹⁸ GA Res. 64/301, 13 September 2010.

¹⁹ Center for UN Reform Education, Internet: <http://www.centerforunreform.org/?q=node/3420/11/2013>.

koja se odnose na ulogu i odgovornost Generalne skupštine, njen odnos prema drugim glavnim organima Ujedinjenih nacija i regionalnim organizacijama, potom tehničkim i operativnim pitanjima poput metoda rada Generalne skupštine, pitanjima sprovođenja rezolucija i racionalizacije dnevnog reda, pitanjima koja se odnose na ulogu Generalne skupštine u izboru Generalnog sekretara i drugih administrativnih organa u sistemu svetske organizacije, kao i pitanjima funkcionisanja kancelarije predsednika Generalne skupštine, njegovog odnosa sa Sekretarijatom, i načinima poboljšavanja institucionalnog pamćenja kancelarije.²⁰

Iz napred navedenog proizlazi da su promene u međunarodnim odnosima dovele do novih političkih podela između država unutar sistema Ujedinjenih nacija koje se odražavaju na rad njenih najvažnijih organa. S obzirom da ne postoji politička volja svih država članica da se proces revitalizacije Generalne skupštine dovede do kraja, efektivno rešavanje međunarodnih problema biće i u budućnosti otežano.

3. Savet bezbednosti

Savet bezbednosti predstavlja najvažniji politički organ Ujedinjenih nacija u kojem velike sile imaju svoje posebno mesto i ulogu.²¹ To je „klub“ ograničenog broja stalnih članica (P5), u odnosu na broj nestalnih članica čiji je položaj ostao do danas uređen na način da njihov izbor obezbeđuje Generalna skupština dvotrećinskom većinom prisutnih država koje glasaju.²² Budući da mandat nestalnih članica traje samo 2 godine, status je, *a priori*

---

²⁰ Internet: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=45735&Cr=general+assembly&Cr1=20/08/2013>

²¹ Petar Mangovski: „Stvaranje Organizacije Ujedinjenih nacija“, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, 1962, br. 3, str. 417.

²² Kategorizacija članica Saveta bezbednosti na stalne članice (Kinu, Francusku, Sjedinjene Američke Države, Sovjetski Savez i Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Severne Irske) i nestalne članice, odrazila je statičan odnos koji nije odgovarao duhu Povelje i koji je doveo do formalnopravnog odstupanja od veoma značajnog principa jednakosti država u korist principa očuvanja mira i bezbednosti. Videti: Hans Kelsen: „Organization and Procedure of Security Council of the United Nations“, *Harvard Law Review*, 1945/1946, , vol. 59, n° 6, p. 1087.

postavljen na različit način u odnosu na status stalnih članica.²³ Složićemo se da je mandat bio nužan odraz snaga u svetu, ali je to dovelo do odstupanja od značajnih principa poput principa jednakosti članova u korist drugih, doduše isto tako važnih, ako ne i važnijih principa kao što je princip očuvanje mira i bezbednosti. Posebni kriterijumi primenjivani prilikom izbora nestalnih članica idu upravo u pravcu navedenog razmišljanja. Naime, države su birane u Savet bezbednosti najpre na osnovu njihovog doprinosa u održavanju mira i bezbednosti u svetu, kao i na osnovu datog doprinosa u ostvarivanju drugih važnih ciljeva Ujedinjenih nacija. Drugi merodavni kriterijum kod izbora nestalnih članica bila je procena njihove pravične geografske zastupljenosti (član 23. stav 1. Povelje).²⁴ Pošto je praktično onemogućeno vrednovanje kriterijuma doprinosa miru i bezbednosti (Glava VII Povelje), drugi kriterijum je dobio na značaju. Međutim, ovaj kriterijum nikada nije bio sasvim jasan i dovoljno precizan, pa je tumačen na različite načine, bilo da predstavlja jednako pravo država regiona da imaju svog predstavnika u Savetu bezbednosti, bilo da predstavlja ovlašćenje država različitih regiona na proporcionalno učešće u radu Saveta, s obzirom na veličinu regiona i teritorijalnu bliskost države regiona mestu izbivanja političke krize. U krajnjoj liniji, geografski kriterijum pretpostavlja da se uloga izabrane države svodi na zastupanje političkih interesa država regiona, što pojačava volontarističku dimenziju problema.²⁵

---

²³ Države kandidati za nestalno članstvo u Savetu bezbednosti biraju se na osnovu čl. 18. st. 2. Povelje koji predviđa donošenje „važnih odluka“ Generalne skupštine. Iako nestalna mesta u Savetu bezbednosti nose mandat od 2 godine, u praksi se dešavalo da se države povuku već na pola mandata. Nakon toga, novi član se bira shodno odredbi čl. 23. Bivša Jugoslavija je upravo tako postupila prilikom izbora u sastav Saveta bezbednosti 1955. godine, ustupajući mesto Filipinima. Time je parlamentarna procedura bila usklađena s diplomatskim ciljevima. Videti: Philip Jessup: „Parliamentary Diplomacy, the Two Thirds Rule in Elections“, *Recueil des Cours*, Académie de Droit International, la Haye, 1956, vol. 89, p. 286.

²⁴ Prvi kriterijum je usvojen na insistiranje Velike Britanije. Naime, bilo je neophodno uzeti u obzir vojni doprinos, a potom i finansijsku podršku organizaciji. Preovladalo je mišljenje da Savet treba da odražava strukturu celokupne organizacije. Videti: R.B. Russell, *A History of the UN Charter*, Brookings Institutions, London, 1958, pp. 648-649.

²⁵ Prvi izbori za Savet bezbednosti, 1946. godine sprovedeni su u skladu s „džentlmenkim sporazumom“ SAD i SSSR, kojim su velike sile utanačile način izbora nestalnih članica. Na prvom zasedanju u Londonu stalne članice Saveta bezbednosti sklopile su dogovor o

S ostvarivanjem procesa dekolonizacije, nove emancipovane države na afričkom, azijskom i američkom kontinentu počele su da vrše ozbiljniji pritisak u Ujedinjenim nacijama zahtevajući reformu Saveta bezbednosti.²⁶ Zahtev nije podržan iz opurtunističkih razloga i zbog činjenice da nije rastumačeno njegovo dejstvo na specijalna prava velikih sila. Novi predlog potekao je od 44 zemlje Azije i Afrike 1963. godine. Na bazi pomenutog predloga, Generalna skupština usvojila je Rezoluciju br. 1991 (XVIII), 17. decembra 1963. godine, kojom je došlo do izmene broja nestalnih članica Saveta bezbednosti, sa šest na deset.²⁷ Proširenje Saveta bezbednosti dovelo je do promena u načinu funkcionisanja.

Prema proceduralnim pravilima, Savet bezbednosti je organizovan na način da može intervenisati *proprio moto*, bilo kada i bilo gde, bez obzira na činjenicu da li sve njegove članice imaju stalno sedište u Njujorku.

---

rasporedu mesta nestalnih članica tako što su predividele da potencijalni kandidati budu birani iz sledećih regiona: 2 članice iz Latinske Amerike i po 1 članica s Bliskog Istoka, Istočne Evrope, Zapadne Evrope i Komonvelta. SAD su smatrale da se pri svakom budućem izboru ima primenjivati geografski kriterijum iz čl. 23. st.1. Povelje, dok je SSSR zastupao tezu da je sporazum napravljen upravo radi podrške kriterijumu predstavljanja država iz određenog regiona. Videti: Sydney Bailey, *The Procedure of the UN Security Council*, Clarendon Press, Oxford, 1975, p. 135.

²⁶ Prvi formalni predlog potekao je od 18 država Latinske Amerike, 1956. godine. Videti: Maria Mikhaïlchenko: "Reform of the Security Council and its implications for Global Peace and Security", *Journal of Military and Strategic Studies*, 2004, vol. 7, n° 1, p. 2.

²⁷ Rezolucija br. 1991 Generalne skupštine nije ušla u Povelju niti je prošla postupak ratifikacije. Doneta je radi realizacije amandmana koje su države članice Ujedinjenih nacija trebalo da ratifikuju. Konačno, rezolucija je postala pravno važeća, 31. avgusta 1965. godine. Videti: Smilja Avramov: „Proširenje Saveta bezbednosti i Ekonomskog i socijalnog saveta UN“, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, 1965, br. 2-3, str. 186. Amandiranje Povelje nije dovelo do suštinskih promena u pogledu nadležnosti Saveta kao organa, niti su izmene bile od nekog uticaja na način donošenja odluka koji je ostao zavisao od specijalnih prava velikih sila. Amandmanima je potvrđen sistem nominacije, tako da se 10 nestalnih članica bira po regionalnoj formuli. Iz Azije i Afrike bira se 5 nestalnih članica, iz Latinske Amerike biraju se 2, dok se 1 članica bira iz Istočne Evrope i 2 iz Zapadne Evrope i ostalih država (gde se podrazumevaju države Britanskog Komonvelta, Kanada, Novi Zeland, Australija, koje nisu pripadale navedenim grupama). Svake godine po rotacionom sistemu bira se 5 novih članica i time se omogućava veća fluktuacija u sastavu ovog tela. Član kome je mandat istekao nije u poziciji da bude automatski ponovo biran. Svaka članica Saveta ima po jednog svog predstavnika. Videti: Jadranka Jovanović: „Sastav Saveta bezbednosti i problemi izbora nestalnih članova: Neka jugoslovenska iskustva“, *Međunarodni problemi*, 1989, br. 2-3, str. 217.

Predsedništvo Saveta menja se mesečno. Sazivanje sednica može biti samoinicijativno, na zahtev bilo koje članice Ujedinjenih nacija, bez obzira da li je članica Saveta bezbednosti ili ne, a potom i na zahtev Generalne skupštine ili Generalnog sekretara. Iako je propisano da se Savet ministara sastaje najmanje dvonedeljno, u stvarnosti se njegove sednice sazivaju skoro svakodnevno, a neformalne konsultacije oko usvajanja najznačajnijih odluka i rezolucija teku gotovo neprestano. Kao selektivno predstavničko telo, Savet bezbednosti deluje u ime država članica Ujedinjenih nacija. Prilikom glasanja, svaka država u Savetu bezbednosti ima po jedan glas. Odluke o proceduralnim pitanjima donose se kvalifikovanom većinom, tj. potvrđnim glasanjem 9 članica (član 27.st.2). Odluke o suštinskim pitanjima Savet donosi potvrđnim glasanjem 9 članica uključujući potvrđne glasove stalnih članica (član 27. st. 3). Ne pravi se čak ni izuzetak kod mirnog rešavanja sporova iz Glave VI, niti prilikom rešavanja sporova posredstvom regionalnih organizacija i sporazuma (član 52. st.3), izuzev ako je reč o članici koja je strana u sporu kada postoji obaveza uzdržavanja od glasanja. Stalne članice u takvim slučajevima, neretko odlučuju o kvalifikaciji spora ili situacije.²⁸

U skladu s prirodom sistema kolektivne bezbednosti, Savet ima funkciju da ispita svaku situaciju i spor koji može da ugrozi mir i bezbednost, a potom i da pomogne u pronalaženju odgovarajućih rešenja, kao i da preduzme sve potrebne mere na polju prevencije i prinude. Ukoliko bi predložio uvođenje prinudnih mera, onda bi prethodno utvrđivanje ugrožavanja ili narušavanja mira zahtevalo jednoglasnost svih njegovih stalnih članica. Iako se u Povelji izričito ne spominje pravo veta (član 27. st. 3), odredbe o glasanju omogućavaju stalnim članicama da svojim glasanjem spreče donošenje odluke, čak i kod proceduralnih pitanja. Ovaj tzv. *dvostruki veto* omogućava

---

²⁸ Prema čl. 27. st. 3. Povelje, članica Saveta koja učestvuje u sporu dužna je da se uzdrži od glasanja. U praksi je dolazilo do sasvim suprotnih slučajeva kada su stalne članice Saveta istovremeno bile i strane u sporu i strane koje su meritorno odlučivale o njegovom postojanju. Egipat je 1951. godine, bez mnogo uspeha podneo nacrt predloga Savetu bezbednosti radi traženja savetodavnog mišljenja od Međunarodnog suda pravde. Bezuspešan pokušaj bio je i povodom zahteva Portugala, sedamdesetih godina. Razlog za nepostupanje stalnih članica pravdan je argumentacijom da se u konkretnom slučaju radi o situaciji a ne o sporu. Videti: Nabil Elarby, "Some Reflections on the Role of the Security Council and the Prohibition of the Use of Force in International Relations: Article 2(4) Revisited in Light of Recent Developments", Internet:<http://edoc.mpil.de/fs/2003/eitel.cfm> 22/11/2005.

da svaki član Saveta bezbednosti ima pravo da zahteva prethodno izjašnjavanje, da li je stvar u pitanju proceduralne ili suštinske prirode, pri čemu je takva odluka suštinsko pitanje, *per se*. Izuzetak je moguć prema privremenom Pravilniku o proceduri (*Provisional rules of Procedure*), ako predsednik Saveta bezbednosti postavi na dnevni red ovo pitanje u kom slučaju bilo kojih devet članica može doneti pozitivnu odluku.²⁹ S povećanjem broja članica s jedanaest na petnaest, povećao se i značaj navedenog rešenja, jer je stalnim članicama Saveta bezbednosti bilo znatno teže da nametnu svoju individualnu ili kolektivnu volju „manje-više“ vidljivoj većini.³⁰ Isto tako, prilikom odlučivanja o izboru sudija Međunarodnog suda pravde pravi se izuzetak tako što se predviđa apsolutna većina glasova članova Saveta bezbednosti (član 8. i član 10. Statuta). Isto je i prilikom sazivanja opšte konferencije za reviziju Povelje (član 109.), gde je odstupanje sadržano u rešenju koje usvaja kvalifikovani sistem od devet potvrdnih glasova bilo kojih članica Saveta bezbednosti. Uzdržavanje neke od stalnih članica Saveta u proceduri glasanja ne znači upotrebu veta.³¹

Na osnovu odredaba Povelje Savetu bezbednosti dodeljena su specifična ovlašćenja i nadležnosti koje se tiču mirnog rešavanja sporova (Glava VI), preduzimanja akcija u slučaju pretnje miru, povrede mira i akata agresije (Glava VII), upotrebe regionalnih sporazuma i organizacija za prinudnu akciju (Glava VIII), upravljanje i nadzor nad starateljskim teritorijama (Glava XII).³² Na osnovu člana 24. Povelje, države su Savetu poverile centralnu ulogu

---

²⁹ Derek W. Bowet, "The Law of International Institutions", in: R.A. Falk, S.S. Kim, S.H. Mendlovitz (eds), London, 1982, p. 30.

³⁰ Juergen Dederling, "The Security Council", in Paul Taylor and A.J.R. Groom (eds), *The United Nations at the Millennium, Continuum*, London, 2000, p. 75.

³¹ Constantin A. Stavropoulos: "The Practice of Voluntary Abstentions by Permanent Members of the Security Council under article 27(3) of the Charter", *American Journal of International Law*, 1967, vol. 61, p. 737.

³² Nakon Drugog svetskog rata, uspostavljen je sistem starateljstva nad jedanaest područja: nad Togoom i Kameronom koji su bili podeljeni na francuski i britanski deo, nad Tanganjikom koja je pripala Velikoj Britaniji, nad Somalijom koja je pripala Italiji, nad Zapadnom Samoom koja je pripala Novom Zelandu, nad Ruandom-Urundijem, za koje je odgovornost preuzela Belgija, nad Novom Gvinejom i Nauruom kojima je administrirala Australija i nad strateškim ostrvima u Pacifiku koje su preuzele Sjedinjene Američke Države. U organizacionom smislu za ostvarivanje starateljskih funkcija Povelja je propisala posebnu odgovornost Starateljskog saveta, kao specijalnog organa nadležnog za sva

u održanju međunarodnog mira i bezbednosti. U tom pogledu, Povelja je jasno oduzela državama pravo na rat (*ius ad bellum*). S druge strane, Povelja nije precizno formulisala objektivne kriterijume kojima bi se cenilo da li pretnja miru, povreda mira, odnosno akt agresije doista postoji ili ne.³³ Na Savetu bezbednosti je da prethodno utvrdi da li u konkretnoj situaciji postoje ove povrede kojima dolazi do kršenja opšte peremptorne obaveze o njihovom odricanju (član 2 tačka 4). Kad konstatuje da ona postoji, Savet daje preporuke ili odlučuje koje će mere preduzeti radi održanja ili vaspostavljanja međunarodnog mira i bezbednosti (član 39). Razumljivo je da se za krizne političke situacije od Saveta traži da preporuči neka uobičajena sredstava mirnog rešavanja sporova od pregovaranja, korišćenja istražnih komisija, posredovanja, izmirenja, arbitraža, do sudskog rešavanja sporova, pribegavanja regionalnim ustanovama ili sporazumima, ali i drugim dogovorno prihvaćenim sredstvima (član 33). U slučaju pogoršavanja situacije, Savet bezbednosti ima pravo da pozove zainteresovane strane da se povinuju privremenim merama za koje nađe da su neophodne (član 40). Ako dođe do daljeg zaoštavanja, saglasno članu 41. Povelje, Savet može odlučiti o nenasilnim merama koje članice Ujedinjenih nacija treba da primene radi izvršavanja njegovih odluka. Praktično, radi se o različitim vidovima sankcija kojima se na direktan ili indirektan način pogađaju privredni, saobraćajni, diplomatski i drugi odnosi s državom prekršiocom. Ako se pokaže da sankcije ne odgovaraju, odnosno da su nedovoljne, Savet može preduzeti i vojne mere

---

starateljska područja izuzev stratejskih. Starateljski savet je prema Povelji imao mogućnost da razmatra izveštaje koje podnosi administracija starateljskog područja, da prima peticije i ispituje ih savetujući se s lokalnom administracijom, da preko svojih predstavnika povremeno vrši obilazak starateljskih teritorija, da sastavlja upitnike o političkom, ekonomskom i prosvetnom napretku stanovništva teritorije pod starateljstvom, kao i da obavlja druge funkcije u skladu s odredbama ugovora o starateljstvu. Ugovori o starateljstvu bili su zaključivani između države starateljice i Ujedinjenih nacija. Ugovori su zaključivani na pet ili deset godina, a posle isteka roka Generalna skupština je uzimala u razmatranje novonastalu situaciju (stepen razvoja naroda i njegovu sposobnost za samoupravu, mogućnost podizanja većeg stepena samostalnosti i proglašavanje nezavisnosti). Nakon okončanja starateljstva nad teritorijom Palau, 1994. godine. Starateljski savet, kao jedan od glavnih organa Ujedinjenih nacija, do daljnjeg je suspendovao sve svoje aktivnosti. Videti: Duško Dimitrijević, *Međunarodnopravno regulisanje teritorije država*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2008.

³³ Milan Šahović: „Povelja UN i njeno VII poglavlje posle završetka hladnog rata“, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, 1995, br. 1-3, str. 29.

vazduhoplovnim, pomorskim ili kopnenim snagama (član 42). U tom slučaju, planove za primenu oružane sile treba da izradi uz pomoć Komiteta vojnog štaba (član 46). Preventivnu ulogu Savet može vršiti po sopstvenoj inicijativi, po upozorenju Generalne skupštine, Generalnog sekretara, pa čak i države koja nije članica Ujedinjenih nacija, ali koja je strana u sporu. U posljednjem slučaju, država koja nije članica ne bi imala pravo učešća u odlučivanju (član 32). U vršenju represivne funkcije, članice koje nisu zastupljene u ovom organu mogu učestvovati u donošenju odluka koje se odnose na upotrebu njihovih kontigenata oružanih snaga (član 44). Motivi prenosa osnovne funkcije organizacije na uže telo kao što je Savet bezbednosti, sadržani su u stavu da je preko Saveta kao operativno-političkog tela moguće ostvariti viši stepen efikasnosti kolektivne bezbednosti. Polazeći od pretpostavke da velike sile imaju veću političku odgovornost u odlučivanju nego ostale članice Ujedinjenih nacija, tvorcii Povelje su, *a priori*, stvorili situaciju koja je omogućila koncentraciju ovlašćenja i centralizaciju monopola sile u rukama uskog kruga izabranih država. To je najočitije u pravu na individualnu ili kolektivnu samoodbranu koje se izričito priznaje samo do momenta preduzimanja akcije Saveta bezbednosti (član 51). Drugim rečima, potvrđuje se da su države članice Ujedinjenih nacija u obavezi da izvršavaju odluke Saveta bezbednosti u saglasnosti s Poveljom (član 25), a u isto vreme se ostavlja pravo stalnim članicama da diskreciono odluče o nadležnostima prilikom eventualne povrede njihovih vitalnih interesa.³⁴ Sveprisutna antinomija između političkih i pravnih vidova kolektivne bezbednosti u Povelji je poduprta „slobodnim pristankom“ ostalih članica Saveta bezbednosti da veliki deluju u njihovo ime, a potom i sintetičkom opcijom da, „Savet bezbednosti vrši svoje dužnosti u saglasnosti sa ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija“ (član 24), koji su se pokazali „vanvremenskim i univerzalnim“.³⁵

---

³⁴ “Advisory Opinion in Namibia Case”, *International Court of Justice Reports*, 1971, p. 54; “Provisional Measures Order in the Questions of Interpretation and Application of the 1971 Montreal Convention arising from the Aerial Incident at Lockerbie (Libyan Arab Jamahiriya v. United States of America)”, *International Court of Justice Reports*, 1992, p. 126; Mohammed Bedjaoui, *Nouvel ordre mondial et contrôle de la légalité des actes du Conseil de sécurité*, Bruylant, Bruxelles, 1994, p. 11.

³⁵ U savetodavnom mišljenju povodom uslova za prijem u članstvo Ujedinjenih nacija, Međunarodni sud pravde je potvrdio da politički karakter Saveta bezbednosti ovog ne oslobađa od obaveze da poštuje odredbe Povelje. Videti: *International Court of Justice Reports*, 1948, p. 64. Prema čl. 103. Povelje, u slučaju sukoba između obaveza iz Povelje i

Funkcionalna organizacija Saveta bezbednosti kao izvršno-političkog organa Ujedinjenih nacija, time ne odražava jednakost njegovih institucionalnih i normativnih vidova. Podela nadležnosti u kojoj su ovlašćenja na području mira i bezbednosti prevashodno usredsređena u njegovim okvirima, u celini nije izdržala test vremena. Razlozi se, *inter alia*, nalaze i u tome, što Povelja ne predviđa mogućnost zamene stalnih članica Saveta bezbednosti i ne sadrži bilo kakve odredbe o proširenju njihovog broja. Isto tako, Povelja ne propisuje ni kriterijume kojima bi se utvrdilo, koje su države u svetu podobne da postanu članice „ekskluzivnog kluba“. U otklanjanju protivurečnosti potrebno je obezbediti izvesne mehanizme pomoću kojih će se ovo stanje srediti. Tokovi saobražavanja mogućnosti s odgovornostima prethodno iziskuju rešavanje problema reforme sistema kolektivne bezbednosti.³⁶ S obzirom na realne geopolitičke promene koje su se desile u svetu nakon posthladnoratovske ere, ne bi valjalo propustiti istorijsku priliku da se proces reformi kolektivne bezbednosti preusmeri u

---

obaveza iz međunarodnih ugovora, prevagu imaju obaveze iz Povelje. Videti: Derek Bowet, “The Impact of Security Council Decisions on Dispute settlement Procedures”, *European Journal of International Law*, 1994, vol. 5, p. 92; UN Doc. A/RES/55/22, 18 September, 2000, p. 1, para. 3.

³⁶ Razvojne tendencije sistema kolektivne bezbednosti Ujedinjenih nacija dovele su do formiranja Komisije za izgradnju mira (*Commission*). Osnivanje Komisije potakao je Visoki panel stručnjaka. Zbog podeljene nadležnosti u materiji očuvanja mira i bezbednosti, inicijativu je najpre podržao Svet bezbednosti na osnovu rezolucije br. 1645 od 20. decembra 2005. godine, a potom je taj predlog podržala i Generalna skupština u rezoluciji br. 60/180 od 30. decembra 2005. godine. Glavni zadatak Komisije za izgradnju mira sastoji su u preduzimanju akcija u zemljama koje su izašle iz sukoba, a čije vlade traže pomoć međunarodne zajedice za regulisanje teške postkonfliktne situacije. Ustanovljavanjem Komisije za izgradnju mira, Ujedinjene nacije su po prvi put u svojoj istoriji osnovale organ čija se misija u oblasti kolektivne bezbednosti oslanja na stručne kapacitete svetske organizacije. Kao savetodavno telo, Komisija predlaže akcione planove koje treba slediti u državama uključenim u mirovne operacije. Komisije pri tome, nema mogućnost da sama preduzima akcije u okviru mirovnih operacija. Još jedan važan zadatak koji je dodeljen Komisiji odnosi se na obezbeđenje finansijskih sredstava i fondova za pokriće aktivnosti vezanih za dugoročnu strategiju rekonstrukcije, izgradnje mira i održivog razvoja u zemljama koje su bile pogođene oružanim sukobima. U sastav Komisije ulaze predstavnici 31 države prema sledećem ključu: po 7 predstavnika imenuju države članice Saveta bezbednosti, Ekonomskog i socijalnog saveta, i države članice Generalne skupštine, dok po 5 predstavnika imenuju države koje daju najveći finansijski doprinos Ujedinjenim nacijama i koje najviše učestvuju u mirovnim operacijama.

pravcu stvarnog osposobljavanja Ujedinjenih nacija da se nose s izazovima novog vremena.³⁷

U navedenom smislu, najpre je potrebno uočiti da upotreba sile u novim okolnostima zahteva nova i preciznija pravila. U proteklim godinama države su često kršile opšte pravilo o zabrani upotrebe sile i pretnje. Proširenje delokruga aktivnosti Saveta bezbednosti bilo je otuda neminovno. Ideje novog svetskog poretka i globalnog upravljanja u oblasti mira i bezbednosti imale su značajne političke implikacije, posebno u međunarodnoj zajednici u kojoj su konflikti ublažavani tokom Hladnog rata. Pritom, posmatrajući iz perspektive Povelje, u praksi su nastajale tri situacije. Prva se odnosila na upotrebu sile radi predupređenja, a na osnovu prava na samoodbranu kada pretnja nije bila imanentna (*pre-emptive use of force*). Druga situacija se odnosila na preventivnu upotrebu sile u uslovima kada je pretnja potencijalno ili stvarno postojala, ali van granica državnog prostora (*preventive use of force*). I treća situacija je uključivala upotrebu sile u slučaju pretnje, unutar granica nacionalne teritorije. Sve tri situacije bile su „pokrivane” rezolucijama Saveta

---

³⁷ U izveštaju pod naslovom: „U većoj slobodi: Ka razvoju, sigurnosti i ljudskim pravima za sve“, Generalni sekretar je izneo svoja zapažanja o izazovima sa kojima se suočava međunarodna zajednica u 21. veku. U istom se iznose predlozi za njihovo prevazilaženje. Uzimaju se u obzir promene koje su nastale od osnivanja Ujedinjenih nacija do danas. Generalni sekretar je kao svršen fakt prihvatio drastično minorizovanu ulogu i funkciju Ujedinjenih nacija, čime je ponovio ranije zahteve iznete u izveštaju uoči Milenijumskog samita o potrebi intenziviranja napora radi postizanja odgovarajućih reformi Saveta bezbednosti u svim njegovim vidovima. U odnosu na savremene bezbednosne izazove koji su svrstani u tri grupe oslobađanja: „oslobađanja od nemaštine, oslobađanja od straha i oslobađanja od od življenja u neizvesnosti”, reforma Saveta bezbednosti se postavlja kao deo šire strategije „ojačavanja Ujedinjenih nacija.“ Videti: “In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for all”, *Report of Secretary General*, UN Doc. A/59/2005, 21 March 2005. Na jubilarnom samitu Generalne skupštine 15. septembra 2005. godine, predlozi Generalnog sekretara koji se odnose na brisanje odredbi iz članova 53, 77. i 107. Povelje u vezi s neprijateljskim državama iz Drugog svetskog rata, kao i odredbi iz Glave XIII Povelje koje se odnose na Starateljski savet nisu naišle na podršku država članica svetske organizacije. Takođe, predlozi za brisanjem člana 4, kao i svih odredbi iz članova 26, 45. i 46. Povelje koje se odnose na Komitet vojnog štaba, nisu usvojene već su upućene na dalje razmatranje. Videti: “Draft Resolution referred to the High-level Plenary Meeting of the General Assembly by the General Assembly at its Fifty-ninth Session 2005 World Summit Outcome”, *General Assembly Sixtieth Session Documents*, A/60/L.1 of 15 Decembar 2005, p. 33; “World Summit Outcome Document”, A/RES/60/1, of 16 September 2005, para 176-178.

bezbednosti. U širokom spektru ciljeva, rezolucije su bile osnov za oslobađanje država od strane okupacije (Kuvajt), ponovno uspostavljanje legitimne vlade (Haiti), restauriranje međunarodnog mira i bezbednosti (Istočni Timor), superviziju ekonomskih sankcija (SR Jugoslavija), ustanovljavanje tribunala za gonjenje ratnih zločinaca (Jugoslavija i Ruanda). Autorizacija rezolucija uglavnom je prolazila bez saglasnosti pogođenih država. U nekim ranijim slučajevima ona je i bila data od aktuelnih vlasti u zemlji (Albanija), ili od vlade u izbeglištvu (Haiti). U svim slučajevima akcije Saveta bezbednosti bile su, *ultimum remedium*, tj. poslednje sredstvo za unapređenje, uspostavljanje, očuvanje ili obnavljanje svetskog mira i bezbednosti. Otuda su rezolucije postale i glavni instrumenti kroz koje je Savet bezbednosti delovao u slučajevima u kojima je bilo utvrđeno da bi to bilo politički celishodno.³⁸ Iako je opšte usvojeno pravilo da glavni organi Ujedinjenih nacija imaju u najmanju ruku pravo da utvrđuju granice svoje, *prima facie* nadležnosti, realno bi bilo zapitati se, da li su baš sve akcije Saveta bezbednosti bile u skladu s opštim međunarodnim pravom, odnosno da li su akcije bile kvazi-legislativne ili kvazi-pravne prirode?³⁹ Drugim rečima, da li je praksa organizacije Ujedinjenih nacija postala dovoljno sredstvo za tumačenje danas postojećeg međunarodnog prava?⁴⁰

Ciljevi i principi Ujedinjenih nacija formalno su povezani s nadležnošću Saveta bezbednosti u odredbama članova 1, 2, 24(1) i 39. Povelje. Normativno je to dovoljno za potvrdu da je njegovo delovanje u skladu s pravdom i međunarodnim pravom. Međutim, ciljevi i principi nisu manje neodređeni nego koncept pretnje ili povrede mira.⁴¹ Na osnovu rešenja prisutnih u

---

³⁸ Niels Blokker: "Is the Authorization Authorized ? Powers and Practice of the UN Security Council to Authorize the Use of Force by 'Coalitions of the Able and Wiling'", *European Journal of International Law*, 2000, vol. 11, no. 3, pp. 541-563.

³⁹ Obrad Račić: „Međunarodni sud i ovlašćenja Saveta bezbednosti : Od savetodavnog mišljenja o Namibiji do slučaja Lokerbi“, *Anali Pravnog Fakulteta u Beogradu*, 1997, br. 1-3, str. 39-64; Stevan Đorđević: "The Control of the Legality of the Acts of the United Nations Security Council", *Facta Universitatis, Series: Law and Politics*, 2000, vol. 1, no. 4, pp. 371-387; "Certain Expenses of the UN Case", *International Court of Justice Reports*, 1962, p. 168.

⁴⁰ Thomas M. Franck: "Fairness in the International Legal and Institutional System", *Recueil des Cours, Académie de Droit International, la Haye*, 1993, vol. 240, pp. 196. etc.

⁴¹ Međunarodni sud pravde je svojevreteno zauzeo stanovište da karakter Saveta bezbednosti ne oslobađa ga od obaveze da poštuje pravila iz Povelje, te da su pravila ujedno i limiti

pozitivnom pravnom sistemu kolektivne bezbednosti iz član 42. Povelje i rešenja koja su bila predložena prilikom izrade Povelje u *travaux préparatoires*, jedino i isključivo pravo na upotrebu sile u takvim slučajevima dato je Savetu bezbednosti i to posredstvom oružanih snaga država članica (član 43).⁴² Novi model delegiranog osnaženja kolektivnih akcija, objektivno je potekao iz međunarodne prakse i nigde nije eksplicitno pomenut kao mogućnost koju bi članice mogle koristiti unutar ovlašćenja propisanih Poveljom (osim ako se izuzmu hipotetička osnaženja akcija koje je na osnovu član 53. st. 1. Povelje, bilo moguće sprovesti od strane regionalnih agencija ili sporazuma u odnosu na bivše neprijateljske države iz Drugog svetskog rata).⁴³ Zaključujemo da bi jezičko tumačenje Povelje u ovakvim situacijama bilo prosto nemoguće. Zato je potrebno problem mnogo ekstenzivnije interpretirati u svetlu evolucije pravila i principa Povelje i opšteg međunarodnog prava. Njihov progresivni razvoj bio je nagovešten juna 1992. godine, kada je objavljena „Agenda za mir“ koju je pratio dodatak od 3. januara 1995. godine.⁴⁴ Tradicionalni okvir o kolektivnoj bezbednosti sadržan u Glavi VII Povelje, ovim dokumentom znatno je upotpunjen širim konceptom bezbednosti koji, pored uspostavljanja i očuvanja mira, predviđa njegovu izgradnju i nametanje. Agenda, u stvari, u interpretaciji mira polazi isključivo od prisustva Ujedinjenih nacija na terenu. Ona naglašava da u novonastalim okolnostima za koje svetska organizacija nije bila do kraja spremna, suspenzija principa saglasnosti strana, nepristrasnosti i neupotrebe sile, sem u slučaju samoodbrane, može biti potpuno opravdana. Iskustva iz prethodne decenije to jasno pokazuju. Naime, mandati mirovnih snaga Ujedinjenih nacija u operacijama za očuvanje mira uglavnom su se odnosili na

---

njegovih ovlašćenja. Videti: „Advisory Opinion Concerning conditions of admission of State to Membership in the UN”, *International Court of Justice Reports*, 1948, p. 64.

⁴² Hans Kelsen, *The Law of the United Nations*, , 1950, p. 756.

⁴³ Savet bezbednosti ima diskreciono pravo da u pogledu preduzetih akcija na osnovu kolektivne samoodbrane, *a posteriori, post factum* donese odluku kojom preuzima kontrolu u akciji očuvanja međunarodnog mira - Glava VII Povelje. Videti: Dimitrije Pindić, *Regionalne organizacije zasnovane na Povelji Ujedinjenih nacija*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 1978, str. 216.

⁴⁴ „An Agenda for Peace Preventive diplomacy, Peacemaking and Peace-Keeping”, *Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992*, UN Doc. A/47/277 - S/24111, 17 June 1992; „Supplement to an Agenda for Peace”, UN Doc. A/50/60 - S/1995/1, 3 January 1995.

obuzdavanje konflikata unutar država. Pokrivajući se mnogo širim zadacima od uobičajenih, trupe Ujedinjenih nacija su štatile civilno stanovništvo u određenim zonama bezbednosti i pružale tzv. *humanitarnu pomoć*, ali su preduzimale i akcije posredovanja i medijacije, te mere konkretnih pritisaka na strane u sukobu da postignu nacionalno pomirenje (na primer, u Somaliji, Bosni i Hercegovini i Ruandi).⁴⁵ Teškoće su nastajale kada je Savet bezbednosti propustio da pravovremeno izvrši svoju osnovnu ulogu i kada je zadatke prisile naknado poveravao grupama država članica koje su za već preduzete nasilne akcije zahtevale njihovo međunarodnopravno priznanje.⁴⁶ Izmenjeni karakter sukoba u međunarodnoj zajednici vodio je mutaciji pravne osnove na kojoj je počivao do tada poznati sistem kolektivne bezbednosti. Politički karakter odluka Saveta bezbednosti i mogućnost da sam odlučuje o sopstvenoj nadležnosti (*Kompetenz-Kompetenz*), doveo je do pragmatičnijih pozicija koje su opravdavale mogućnost da poredak očuvanja svetskog mira bude suštinski upotpunjen, ako ne već, i formalno zamenjen. Rasprave o opravdanosti preduzimanja akcija međutim, ostale su i dalje na dnevnom redu pravnika.⁴⁷ Pošto je priroda svetske organizacije bila i ostala uvek ista, tj. ideološka, one će predstavljati i deo šire rasprave o budućnosti globalnog društva.⁴⁸

Konačno, promene u fizionomiji članstva Saveta bezbednosti, ne prestaju biti jedno od centralnih tema svih predloga o reformi svetske organizacije. Do sada izložene ideje u okviru Radne grupe Generalne skupštine za pitanja pravičnog predstavljanja i proširenje članstva u Savetu bezbednosti idu u prilog reafirmacije mesta i uloge Ujedinjenih nacija u novom međunarodnom poretku.⁴⁹ U suštini, ideje su do danas ostale vezane za strukturalnu

---

⁴⁵ David D. Caron: "The Legitimacy of the Collective Authority of the Security Council", *American Journal of International Law*, 1993, vol. 87, pp. 552. etc.

⁴⁶ Eugene V. Rostow: "United What? Enforcement Action or Collective Self-Defense?" *American Journal of International Law*, 1991, vol. 85, pp. 506–516.

⁴⁷ Martti Koskenniemi: "The Police in the Temple Order, Justice and the UN: 'A Dialectical View'", *European Journal of International Law*, 1995, vol. 6, pp. 348. etc.

⁴⁸ Maurice Bertrand: "The UN as an Organization, A Critique of its Functioning", *European Journal of International Law*, 1995, vol. 6, pp. 359. etc.

⁴⁹ Zbog kompleksnih i dalekosežnih posledica koje pokreće reforma Saveta bezbednosti, Generalna skupština je 3. decembra 1993. godine, formirala Radnu grupu za pitanja pravičnog predstavljanja i proširenje članstva u Savetu bezbednosti. Program aktivnosti radne grupe bio je razvrstan u dva skupa reformskih pitanja, i to, u odnosu na pitanja u

reorganizaciju Saveta bezbednosti.⁵⁰ Predlozi koji su podneti u vezi s funkcionalnom reformom (uključujući reformu sistema kolektivne bezbednosti), u zavisnosti su od kompromisa koji bi bio postignut na nivou pretežne većine država, što je opet povezano s pitanjem pravne adaptacije osnovnih funkcija Saveta bezbednosti.⁵¹

---

vezi s proširenjem Saveta bezbednosti, odlučivanjem, periodičnim pregledima, pa potom i u odnosu na pitanja u vezi s unapređenjem javnosti rada, učešćem nestalnih članica u njegovom radu i odnosima između Saveta bezbednosti, Generalne skupštine i drugih organa Ujedinjenih nacija, uključujući i pitanja podržavanja, ograničavanja i ukidanja prava veta, kao i mogućnosti amandiranja Povelje. Debate vođene u okviru Radne grupe i izneti predlozi predstavljaju danas značajne izvore za jasnije sagledavanje političkih i pravnih stanovišta pojedinih država, regionalnih grupa i međunarodnih organizacija. Videti: Ingo Winkelmann: "Bringing the Security Council into a New Era, Recent Developments in the Discussion on the Reform of the Security Council", *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 1997, vol, 1, pp. 35–90; "Bringing the Security Council into a New Era, Recent Developments in the Discussion on the Reform of the Security Council", *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 1997, vol, 1, pp. 35–90; Joachim M. Müller, *Reforming the United Nations: New Initiatives and Past Efforts*, Kluwer Law International, The Hague, 1997, Vol. I, p. 88; Duško Dimitrijević: „Modeli reorganizacije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija“, *Pravni život*, 2007, tom V, br. 13, str. 935-958; „Funkcionalna reorganizacija Saveta bezbednosti“, *Godišnjak Udruženja za međunarodno pravo*, Beograd, 2008, str. 251-272; *Reforma Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2009, str. 400

⁵⁰ Prva grupa predloga u okviru Radne grupe odnosi se na nepromenljivost u odnosu na postojeće stalno članstvo (tzv. *status quo* model). Druga grupa predloga obuhvata mogućnost proširenja i stalnog i nestalnog članstva (tzv. model paralelizma), dok je treća grupa varijanta prethodnog rešenja (tzv. model regiona). Videti: "Official Records of the General Assembly": Forty-eighth Session, Supplement No. 47 (A/48/47); *ibid.*, Forty-ninth Session, Supplement No. 47 (A/49/47); *ibid.*, Fiftieth Session, Supplement No. 47 (A/50/47/Rev.1); *ibid.*, Fifty-first Session, Supplement No. 47 and corrigendum (A/51/47 and Corr.1); *ibid.*, Fifty-second Session, Supplement No. 47 (A/52/47); *ibid.*, Fifty-third Session, Supplement No. 47 (A/53/47); *ibid.*, Fifty-fourth Session, Supplement No. 47 (A/54/47); *ibid.*, Fifty-fifth Session, Supplement No. 47 (A/55/47); *ibid.*, Fifty-sixth Session, Supplement No. 47 (A/56/47).

⁵¹ Proces ozbiljnih reformi sistema Ujedinjenih nacija inicirao je prethodni Generalni sekretar Butros Butros Gali koji je početkom devedesetih godina, na zahtev najviših organa Ujedinjenih nacija, podneo dva izveštaja: Agendu za mir i Agendu za razvoj. Videti: "An Agenda for Peace Preventive diplomacy, Peacemaking and Peace-Keeping", *Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992*, UN Doc. A/47/277 - S/24111, 17 June 1992; "Supplement to an Agenda for Peace", UN Doc. A/50/60 - S/1995/1, 3 January 1995; "An Agenda for

Pravac daljih kretanja određen je na samitu šefova država i vlada održanom u septembru 2005. godine. U finalnom dokumentu pod nazivom: „Rezultat svetskog samita 2005. godine“, reafirmisana je postojeća uloga Saveta bezbednosti u očuvanju svetskog mira i bezbednosti. U tekstu pomenutog dokumenta ističe se potreba reforme Saveta bezbednosti u svrhu postizanja široke reprezentativnosti, efikasnosti i transparentnosti, koje bi mogle doprineti efektivnosti i legitimnosti njegovih odluka.⁵² Usvajanje navedenog dokumenta pokazalo je postojanje velikog neslaganja država članica Ujedinjenih nacija u pogledu pravaca daljih reformi Saveta bezbednosti. Neslaganje je dovelo do novog pregrupisanja i podela u svetskoj organizaciji. Za rasplitanje ovog političkog čvora, u perspektivi će biti nužno naći nove metode rada kako bi se delatnost Saveta bezbednosti učinila dostupnim i državama koje nisu njegove članice, a što bi moglo doprineti demokratizaciji ovog organa i njegovoj povećanoj odgovornosti.

Development”, *Report of the Secretary-General*, UN Doc. A/48/935, 6 May 1994. Generalni sekretar se u izveštaju pripremljenom za Generalnu skupštinu, 2000. godine, pod nazivom: „Mi narodi: Uloga Ujedinjenih nacija u 21. veku“ samo nadovezao na analizu tri velike teme – oslobađanja od nemaštine, oslobađanja od straha i obezbeđenje budućnosti. Milenijumska deklaracija produkt je njegovog ličnog zalaganja u Generalnoj skupštini i predstavlja upečatljivu polaznu osnovu za rešavanje aktuelnih svetskih problema. Videti: „United Nations Millennium Declaration”, UN Doc. A/RES/55/2, 18 September, 2000. Čvrsto uveren da bez reforme Saveta bezbednosti nije moguće ostvariti ni reformu Ujedinjenih nacija, Generalni sekretar Kofi Anan je, novembra 2003. godine, imenovano Panel izabranih stručnjaka da pruži procenu povodom novih, pretnji, izazova i promena (*High Level Panel on Threats, Challenges and Change*). Nakon svesrdne analize stanja u međunarodnoj zajednici, Panel je izvukao neke značajne zaključke i ponudio je korisna rešenja sa sopstvenom vizijom budućnosti svetske organizacije. Apelujući na reformi svih glavnih organa Ujedinjenih nacija uključujući i Savet bezbednosti, u izveštaju pod nazivom, „Jedan mnogo sigurniji svet: Naša podeljena odgovornost“, od 2. decembra 2004. godine, Panel je preporučio dva modela proširenja Saveta bezbednosti (model „A” i „B”). Videti: „A More Secure World: Our Shared Responsibility”, *Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change*, UN Doc. A/59/565, 2 December 2004. Uvažavajući izložene predloge i modele, istovremeno uviđajući da su države spremne da prihvate da Savet bezbednosti treba da bude zastupljen u skladu sa stvarnim stanjem moći u svetu, Generalni sekretar je u izveštaju pod nazivom, „U većoj slobodi: Ka razvoju, sigurnosti i ljudskim pravima za sve“, od 21. marta 2005. godine predložio Generalnoj skupštini usvajanje integrisanog predloga Panela izabranih stručnjaka o reformi Saveta bezbednosti. Videti: „In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for all”, *Report of Secretary General*, UN Doc. A/59/2005, 21 March 2005, pp. 42–43.

⁵² “World Summit Outcome Document”, UN Doc. A/RES/60/1, para. 152-154.

4. Ekonomski i Socijalni savet

Ujedinjene nacije deluju u skladu s ciljevima utvrđenim u Glavi IX Povelje, koji se *inter alia*, odnose na unapređenje međunarodne ekonomske i socijalne saradnje kroz povećanje životnog standarda, punog zaposlenja i uslova za ekonomski i socijalni napredak, rešavanje međunarodnih ekonomskih, socijalnih, zdravstvenih i srodnih problema, unapređenja međunarodne kulturne i prosvetne saradnje i poštovanje i uvažavanje ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Radi stvaranja uslova stabilnosti i blagostanja koji su neophodni za miroljubive i prijateljske odnose među državama, Ujedinjene nacije su poverile izvršenje navedenih ciljeva, pre svega Generalnoj skupštini i pod njenim okriljem - Ekonomskom i socijalnom savetu, koji u tu svrhu raspolaže ovlašćenjima utvrđenim u Glavi X Povelje.

Ovlašćenja Ekonomskog i socijalnog saveta, kao jednog od glavnih organa svetske organizacije, odnose se na mogućnost proučavanja i pripremanja izveštaja o međunarodnim ekonomskim, socijalnim, kulturnim, prosvetnim, zdravstvenim i srodnim pitanjima. Savet ima mogućnost da, pored proučavanja navedenih oblasti i pripremanja izveštaja, daje i određene preporuke Generalnoj skupštini, državama članicama i zainteresovanim specijalizovanim agencijama. Prema članu 62. tačka 2. Povelje, ova mogućnost se proširuje i na oblast poštovanja ljudskih prava. O pitanjima iz svoje nadležnosti Ekonomski i socijalni savet može sazivati međunarodne konferencije i pripremati nacрте konvencija radi podnošenja Generalnoj skupštini. On može zaključivati sporazume sa specijalizovanim agencijama kojima se bliže uređuju pitanja povezivanja agencija sa svetskom organizacijom. Takvi sporazumi prema slovu Povelje podležu odobrenju Generalne skupštine. U obavljanju propisanih zadataka, Ekonomski i socijalni savet može davati određene preporuke državama i specijalizovanim organizacijama s kojima neretko sklapa i sporazume o dostavljanju izveštaja o realizaciji tih preporuka. Uz odobrenje Generalne skupštine Ekonomski i socijalni savet može pružati usluge državama članicama i specijalizovanim agencijama. On može zaključivati i konsultantske sporazume sa zainteresovanim međunarodnim organizacijama, nevladinim organizacijama i nacionalnim organizacijama. U poslednjem pomenutom slučaju, zaključenju sporazuma prethode konsultacije sa zainteresovanom državom članicom Ujedinjenih nacija (član 71. Povelje).

Povelja u članu 65. propisuje mogućnost da Ekonomski i socijalni savet pruža obaveštenja i pomoć Savetu bezbednosti na njegov zahtev. U obavljanju poslova Ekonomskom i socijalnom savetu pomaže devet funkcionalnih komisija za različite oblasti (statistike, šumarstva, prevencije i krivičnog pravosuđa, borbe protiv narkotika, socijalnog razvoja, nauke i tehnologije, održivog razvoja, prava žena, stanovništva i dr.). Na regionalnom planu Savetu pomaže pet komisija: Ekonomska komisija za Afriku (sa sedištem u Adis Abebi), Ekonomska i socijalna komisija za Aziju i Pacifik (sa sedištem u Bankoku), Ekonomska komisija za Evropu (sa sedištem u Ženevi), Ekonomska komisija za Latinsku Ameriku i Karibe (sa sedištem u Santjago de Čileu) i Ekonomska i socijalna komisija za zapadnu Aziju (sa sedištem u Bejrutu). U slučajevima kada se ukaže potreba, Ekonomskom i socijalnom savetu pomažu i drugi organi poput stalnih komiteta (Komitet za program i koordinaciju, Komitet za nevladine organizacije i Komitet za pregovore s međuvladinim agencijama), i ekspertska tela (za pitanja geografskih imena, javnu administraciju, međunarodnu fiskalnu saradnju, prevoz opasnih materija, ekonomska, socijalna i kulturna prava, za domorodačka pitanja i dr.).⁵³

Od početka rada ovog organa Ujedinjenih nacija bilo je više predloga za njegovom strukturalnom reformom. Tako je stupanjem na snagu Povelje 24. oktobra 1945. godine, u Ekonomskom i socijalnom savetu bilo 18 članova koje je birala Generalna skupština. Sa povećanjem broja članica svetske organizacije, dat je predlog za reformu sastava ovog organa. Rezolucijom Generalne skupštine br. 1991B (18) od 17. decembra 1963. godine ovaj predlog je usvojen tako što je izmenjen član 61. Povelje i što je povećan broj članova Ekonomskog i socijalnog saveta na 27. Sledeći reformski amandman na član 61. Povelje usledio je na osnovu rezolucije Generalne skupštine br. 2847 (XXVI) od 20. decembra 1971. godine, kada je broj članova povećan na 54. S obzirom da je svaki član Ekonomskog i socijalnog saveta imao po jednog svog predstavnika u Savetu, a da je svaki od njih imao po jedan glas, novim reformskim rešenjem koje je stupilo na snagu 24. septembra 1973. godine, predstavljanje država je trebalo da bude nešto pravičnije jer je 14 članova predstavljalo Afriku, 10 članova – Ameriku i Karibe, 13 članova – Zapadnu Evropu i ostale države i 6

---

⁵³ *Basic Facts about the United Nations*, UN Department of Public Information, New York, 2011, p. 14.

članova - Istočnu Evropu.⁵⁴ Međutim, iako su se članovi Saveta birali na bazi geografske zastupljenosti, a odluke u Savetu su se donosile većinom glasova članova koji su prisutni i koji glasaju, usvojeni reformski predlozi zbog prisutnog političkog oportuniteta, nisu se u svemu pokazali dovoljno pravednim. Stoga je Generalna skupština ubrzo usvojila rezoluciju br. 32/197 od 20. decembra 1975. godine, ne bi li funkcionisanje Ekonomskog i socijalnog saveta učinila nešto efektivnijim i efikasijim. Naime, pozivajući se na ranije izglasane rezolucije o ustanovljavanju „Novog ekonomskog poretka” i o Povelji o ekonomskim pravima i dužnostima država, Generalna skupština je, na predlog *ad hoc* Komiteta za restrukturiranje ekonomskog i socijalnog sektora Ujedinjenih nacija, predložila strateške prioritete za funkcionisanje Saveta u ekonomskoj i socijalnoj sferi u narednom periodu.⁵⁵ Prioriteti su obuhvatali koordinaciju rada Generalne skupštine i Ekonomskog i socijalnog saveta, kao i poboljšanje efikasnosti čitavog sistema Ujedinjenih nacija u oblasti međunarodne ekonomske saradnje.⁵⁶ Krajem osamdesetih godina 20. veka dolazi do novog razlaza između grupe razvijenih i zemalja u razvoju. Tako je Grupa 77 podnela više nacrti rezolucija Generalnoj skupštini u kojima se predlaže uvođenje univerzalnog članstva u Ekonomskom i socijalnom savetu. Usled protivljenja grupe razvijenih zemalja (posebno stalnih članica Saveta bezbednosti), nacrti rezolucija nisu prošli proceduru glasanja.

Tokom 50. zasedanja Generalne skupštine 1996. godine usvojena je rezolucija br. 50/227 u kojoj su izneti novi zahtevi za osnaženjem Ekonomskog i socijalnog saveta. Radi daljeg restrukturiranja i revitalizacije sistema Ujedinjenih nacija, Generalna skupština je preporučila da Ekonomski i socijalni savet nastavi da jača svoju ulogu kao centralni mehanizam za koordinaciju aktivnosti svetske organizacije i njenih specijalizovanih agencija i kao organ nadležan za nadgledanje pomoćnih organa i funkcionalnih tela. Takođe je preporučila i da Savet nastavi s koordinacijom aktivnosti u vezi s realizacijom rezultata ostvarenih na najvažnijim međunarodnim konferencijama iz ekonomske i socijalne oblasti. U kasnijem periodu ovim preporukama se

---

⁵⁴ Milenko Kreća, *Međunarodno javno pravo*, Službeni glasnik, Beograd, 2007, str. 507.

⁵⁵ “Declaration and the Programme of Action on the Establishment of a New International Economic Order”, GA Res. 3201 (S-VI) and GA Res. 3202 (S-VI), 1 May 1974; “Charter of Economic Rights and Duties of States”, GA Res. 3281 (XXIX), 12 December 1974.

⁵⁶ Edward C. Luck: “Reforming the United Nations: Lessons from a History in Progress,” *Occasional Papers Series*, Academic Council on the United Nations System, 2003.

pridružila još jedna koja se odnosi na preuzimanje uloge u oblasti upravljanja globalnom ekonomijom.

Drugi krug važnih reformi Ekonomskog i socijalnog saveta pokrenut je tokom 57. zasedanja Generalne skupštine 2003. godine, kada je *ad hoc* Radna grupa podnela predlog rezolucije o koordiniranom i integrisanom sprovođenju i praćenju konferencija Ujedinjenih nacija. Generalna skupština usvojila je predlog i donela je rezoluciju br. 57/270B kojom je Ekonomskom i socijalnom savetu i njegovim pomoćnim organima (pre svih, funkcionalno-tehničkim i regionalnim komisijama), a potom i organima, fondovima i programima koje je sama osnovala, poverila ulogu sprovođenja i praćenja ostvarenih rezultata u upravljanju razvojnim procesom svetske organizacije.⁵⁷ Uprkos napretku postignutom devedesetih godina 20 veka, efikasnost i efektivnost Ekonomskog i socijalnog saveta nije bio zadovoljavajuća, pa se u zaključcima završnog dokumenta jubilarnog samita Generalne skupštine iz 2005. godine, u paragrafu 155. i 156. pominje potreba daljeg jačanja Ekonomskog i socijalnog saveta, kao i adaptacija njegovih funkcionalnih nadležnosti u svrhu ispunjavanja zacrtanih „ciljeva razvoja“.⁵⁸ U nastavku samita Generalna skupština je usvojila više rezolucija među kojima je, možda, najvažnija rezolucija br. 61/16 od 20. novembra 2006. godine.⁵⁹ Rezolucijom se potvrđuje potreba ojačavanja Ekonomskog i socijalnog saveta kroz mehanizam pregleda izveštaja o sprovođenju Agende za razvoj, uključujući Milenijumske ciljeve razvoja

---

⁵⁷ “Integrated and Coordinated Implementation of and Followup to the Outcomes of the major United Nations Conferences and Summits in the Economic and Social Fields“, GA Res. 57/270 B, 3 July 2003.

⁵⁸ U završnom dokumentu jubilarnog samita iz 2005. godine naglašava se da Savet treba da preuzme ulogu promotera globalnog dijaloga u ekonomskoj, socijalnoj i humanitarnoj sferi, kao i u oblasti zaštite životne sredine. U tom smislu Savet treba da posluži i kao kvalitativna platforma na visokom nivou koja bi omogućila veće angažovanje država članica, finansijskih institucija, privatnog sektora i civilnog društva u unapređenju međunarodnih razvojnih ciljeva. U okviru načina sprovođenja razvojnih ciljeva pominje se i mogućnost da Savet bude organizator visokih foruma za saradnju i razvoj čime bi se na jasan način premostio jaz između normativnog i operativnog funkcionisanja sistema Ujedinjenih nacija. Takođe, u završnom dokumentu naglašava se i potreba za praćenjem ostvarenih rezultata sa međunarodnih konferencija, zatim pregled izveštaja na godišnjim ministarskim savetovanjima i unapređenje rada funkcionalno-tehničkih komisija, regionalnih komisija i drugih organa, fondova i programa Ujedinjenih nacija. Videti: “World Summit Outcome Document“, A/RES/60/1.

⁵⁹ “Strengthening of the Economic and Social Council“, GA Res. 61/16, 20 November 2006.

Ujedinjenih nacija (*Annual Ministerial substantive Review*). Rezolucijom se takođe nalaže Savetu da svake druge godine održava forume za saradnju (*Development Cooperation Forum*) i da prati trendove i napredak u razvoju međunarodne saradnje, odnosno da prati regulisanje pitanja kvaliteta i kvantiteta pomoći, te da daje smernice o praktičnim merama i političkim opcijama o tome kako da se poboljša koherentnost i delotvornost njegovog rada. Rezolucijom je još planirano da se prvi godišnji ministarski pregled izveštaja o učinjenom napretku, kao i forum za saradnju i razvoj održi u julu 2007. godine u Ženevi (nakon čega bi se forumi održavali u Njujorku).⁶⁰ Odmah nakon usvajanja pomenute rezolucije, Savet je doneo odluku E/2006/274 od 15. decembra 2006. godine, kojom su pruženi dodatni modaliteti njegovog uključivanja u pripremu navedenih skupova.⁶¹ Tim povodom, Savet se posebno osvrnuo na: „Ulogu sistema Ujedinjenih nacija u promovisanju punog i produktivnog zapošljavanja i pristojnog posla za sve“. Nakon pomenutog perioda Ekonomski i socijalni savet bio je tema konsultacija o sveobuhvatnoj reformi sistema Ujedinjenih nacija. Posebno je tim konsultacijama razmatrana mogućnost usvajanja nove rezolucije koja bi elaborirala raniji napredak učinjen rezolucijom Generalne skupštine br. 61/16 od 20. novembra 2006. godine i odlukom E/2006/206 od 10. februara 2006. godine, koje su se odnosile na usklađivanje njegovih radnih metoda.⁶²

Izbijanjem svetske ekonomske krize, težište ekonomskih problema prebačeno je u nadležnost grupe G 20. Toj situaciji doprineo je i stav nekih zemalja u razvoju da se globalni ekonomski problemi ubuduće rešavaju van sistema Ujedinjenih nacija, što je dodatno pokrenulo pitanja o ulozi svetske organizacije u globalizovanom sistemu upravljanja svetom. Na konferenciji Generalne skupštine Ujedinjenih nacija održane u julu 2009. godine, koja je bila posvećena finansijskim i ekonomskim krizama, elaborirana je uloga Ekonomskog i socijalnog saveta. Države članice složile su se da je potrebno

---

⁶⁰ Rezolucijom je omoučeno da Savet saziva povremene sastanke u vezi s humanitarnim pitanjima. Istovremeno, rezolucijom je poslata jasna poruka Komisiji za izgradnju mira u pogledu praktičnih iskustava koje je Savet stekao u oblasti postkonfliktne izgradnje mira.

⁶¹ “Follow-up to the implementation of General Assembly resolution 61/16 on the strengthening of the Economic and Social Council”, ECOSOC Decision 2006/274, 15 December 2006.

⁶² “Adapting the work of the Economic and Social Council”, ECOSOC Decision E/2006/206, 10 February 2006.

podržati koordiniranu odgovornost za razvoj sistema Ujedinjenih nacija primenom usvojenih dokumenta kako bi se pomogao konsezus povodom sprovođenja politika koje se odnose na svetsku ekonomsku i finansijsku krizu i njihov uticaj na razvoj. Na konferenciji je, od Ekonomskog i socijalnog saveta zatraženo da uputi preporuke Generalnoj skupštini u skladu s odredbama Deklaracije iz Dohe donete 2. decembra 2008. godine, a povodom ojačavanja procesa finansiranja razvoja. Takođe, od Saveta se zahtevalo da ispita mogućnost osnaženja institucionalnih aranžmana radi promocije međunarodne saradnje u oblasti fiskalne politike, kao i u oblasti saradnje s međunarodnim finansijskim institucijama. Generalna skupština je nakon toga usvojila i rezoluciju br. 63/303 od 13. jula 2009. godine, kojom je preporučeno osnivanje *ad hoc* Panela eksperata za koji bi analizirao i pružio tehničke ekspertize o prevazilaženju svetske ekonomske i finansijske krize.

Iz napred navedenog jasno je da su u ranijem periodu učinjeni značajni pomaci u reformi Ekonomskog i socijalnog saveta. Međutim, čini se da je poslednjih godina zbog negativnog uticaja svetske ekonomske i finansijske krize ovaj organ Ujedinjenih nacija ostao dosta marginalizovan. Tome su doprinela određena ograničenja koja proizlaze iz strukture svetske ekonomije, izmenjeni interesi zemalja u razvoju i još uvek prisutna ideološka sukobljavanja između država članica svetske organizacije. Ekonomski i socijalni savet, jedan od glavnih organa Ujedinjenih nacija, postao je zbog toga sve više forum za diskusiju o Agendi za razvoj i Milenijumskim ciljevima razvoja između zemalja Juga, koje se nisu pridružile interesima razvijenih zemalja Severa, a koje zagovaraju rešavanje najvažnijih svetskih ekonomskih pitanja van institucionalnog okvira Ujedinjenih nacija. Da bi Ekonomski i socijalni savet povratio svoj autoritet, odnosno da bi revitalizovao svoju ulogu i mesto u svetskom ekonomskom i socijalnom sistemu, najverovatnije će biti potrebno da razvije saradnju s najvažnijim međunarodnim finansijskim organizacijama i Svetskom trgovinskom organizacijom, ali i da konsoliduje mehanizam pregleda izveštaja o sprovođenju ciljeva razvoja i bijenalnih foruma za saradnju.⁶³

---

⁶³ B.S. Chimni, "ECOSOC and International Economic Institutions", in: (Ralph Wilde ed.), *United Nations Reform Through Practice*, Report of the International Law Association Study Group on United Nations Reform, 2011, pp. 48-54.

5. Sekretarijat

Sekretarijat predstavlja najvažniji administrativni organ Ujedinjenih nacija sa sedištem u Njujorku i sa predstavništvima u Ženevi, Beču i Najrobiju. Strukturalno, Sekretarijat je organizovan u široku mrežu kancelarija i odeljenja u kojima se regrutuje osoblje prema najvišim standardima efikasnosti, stručnosti i marljivosti, s dužnom pažnjom u odnosu na pravednu geografsku rasprostranjenost u skladu s članom 101. Povelje. Na čelu Sekretarijata nalazi se Generalni sekretar kojeg svakih pet godina bira Generalna skupština na preporuku Saveta bezbednosti. Generalni sekretar, kao i drugi članovi osoblja zaposleni u Sekretarijatu Ujedinjenih nacija, u vršenju svojih funkcija uživaju formalnu nezavisnost u odnosu na države iz kojih dolaze. Sekretarijat s Generalnim sekretarom ima administrativna ovlašćenja koja se sastoje u koordinaciji rada glavnih organa svetske organizacije za čije potrebe priprema informacije i izveštaje, kao i plan budžeta neophodan za finansiranje njihovih aktivnosti. Ovaj organ zadužen je i za predstavljanje svetske organizacije u međunarodnim odnosima čime, pored administrativnih, obavlja i određene političke funkcije. Politička ovlašćenja proizlaze iz člana 12. po kojem Generalni sekretar obaveštava Generalnu skupštinu o svim pitanjima koja se tiču održavanja međunarodnog mira i bezbednosti kojima se bavi Svet bezbednosti.

Na osnovu člana 99. Povelje Generalni sekretar „može skrenuti pažnju Savetu bezbednosti na svako pitanje koje po njegovom mišljenju može ugroziti očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti“. Generalni sekretar prema Povelji otuda ima sasvim ograničena ovlašćenja da obavlja one političke dužnosti koje u konkretnim situacijama formulišu organi zaduženi za održavanje svetskog mira i bezbednosti. Time Povelja ne daje prava Generalnom sekretaru da preduzima konkretne akcije u vezi načina mirnog rešavanja sporova i preventivne diplomatije. Međutim, ovakva situacija se vremenom promenila, te je naročito nakon završetka Hladnog rata, uloga Generalnog sekretara postala mnogo osetljivija i složenija, zbog sve šireg angažovanja administrativnog aparata u rešavanju širokog spektra pitanja (od regulisanja međunarodnih kriza, organizovanja i upravljanja mnogobrojnim mirovnim operacijama do prikupljanja informacija i izveštaja i vršenja konsultacija sa predstavnicima vladama država članica u vezi implementacije usvojenih odluka). Od najvišeg administrativnog službenika svetske organizacije Generalni sekretar je postao u izvesnom smislu moderator i katalizator svetske politike.

U cilju obezbeđenja većeg autoriteta, fleksibilnosti i diskrecionih ovlašćenja Sekretarijata neophodnih u izvršavanju postavljenih zadataka, Kofi Anan je, nakon imenovanja na mesto Generalnog sekretara, izneo široke reformske predloge u poznatim dokumentima – Agendi za mir iz 1992. godine i Agendi za razvoj iz 1994. godine.⁶⁴ U razradi iznetih predoga Kofi Anan je formulisao oblasti od prioriteta za reformu svetske organizacije (mir i bezbednost, ekonomska i socijalna pitanja, humanitarna pitanja i zadaci, razvoj i ljudska prava). Tokom 1997. godine Generalni sekretar je zadužio izvršne odbore za njihovu realizaciju ujedno predstavivši program reformi Ujedinjenih nacija koji je, s obzirom na pojedine dalekosežne promene bio revolucionaran u odnosu na sve druge do tada iznete inicijative. Program je uključio promene na dva koloseka (*two track reform program*), i to najpre, umanjnje budžetskih troškova kroz spajanje više manjih odeljenja u Odeljenje za ekonomske i socijalne poslove (*Department of Economic and Social Affairs*), a zatim i imenovanje zamenika Generalnog sekretara.⁶⁵ U 2002. godini Generalni sekretar je izneo još nekoliko predloga *inter alia* za reorganizaciju budžetskog sistema, za unapređenje programa Ujedinjenih nacija, za poboljšanje zaštite ljudskih prava, za unapređenje informativnog servisa i saradnje s civilnim društvom.⁶⁶ Nakon toga, u 2005. godini, Generalni sekretar je konkretizovao i nekoliko reformskih predloga koji su se ticali formiranja kancelarije za podršku izgradnje mira, uspostavljanja kabinetskog odlučivanja i ojačavanja posredničke uloge Sekretarijata. U okviru sveobuhvatnog reformskog paketa, Generalni sekretar je zatražio da se u okviru Petog komiteta Generalne skupštine za administrativna i budžetska pitanja postigne saglasnost oko finansiranja unapređenja institucionalnog i upravljačkog mehanizma Sekretarijata. Insistirajući na većim ovlašćenjima i fleksibilnosti, Generalni sekretar je nastojao da ojača ulogu kancelarije za

---

⁶⁴ “An Agenda for Peace Preventive diplomacy, Peacemaking and Peace-Keeping”, Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992, UN Doc. A/47/277 – S/24111, 17 June 1992; “Supplement to an Agenda for Peace”, UN Doc. A/50/60 – S/1995/1, 3 January 1995; “An Agenda for Development”, Report of the Secretary-General, UN Doc. A/48/935, 6 May 1994.

⁶⁵ “Renewing the United Nations: A Programme for Reform”, UN. Doc. A/51/950, 14 July 1997.

⁶⁶ “Strengthening the United Nations: An Agenda for Further Change”, U.N. document, A/57/387, 9 September 2002.

unutrašnje poslove. Posebno se založio da se na narednom samitu (tzv. *Milenijum + 5 samit*), konsenzusom po ovim pitanjima usvoji konačna odluka. Na jubilarnom samitu održanom u septembru 2005. godine, Generalna skupština se pozabavila problemima u vezi sa sprovođenjem razvojnih ciljeva, uključujući i tzv. *Milenijumske razvojne ciljeve* koji su, između ostalih, uključili i cilj za osnaženje menadžmenta i koordinaciju operativnih aktivnosti svetske organizacije. Na dnevnom redu Generalne skupštine našla su se tako pitanja: upravljanje ljudskim resursima, poboljšanje informativno-tehnološke infrastrukture, uvođenje efektivnije i efikasnije prakse Sekretarijata, reafirmacija uloge Generalnog sekretara, zaštita osoblja, formiranje etičke službe i nezavisne kancelarije za unutrašnji nadzor.⁶⁷ Na samitu su doneti i određeni zaključci koji su zahtevali jačanje programa upravljanja i monitoringa.⁶⁸ Poseban naglasak stavljen je na pitanja mandata starijih od pet godina (u Generalnoj skupštini, Savetu bezbednosti i Ekonomskom i socijalnom savetu). Budući da je poslednji put provera mandata izvršena 1953. godine, kada je Generalni sekretar bio Dag Hamaršeld (*Dag Hammarskjöld*), bilo je nužno da se taj posao prepusti nekom specijalizovanom telu, pa je doneta odluka o formiranju *ad hoc* Radne grupe Generalne skupštine za mandatna pitanja. Zadatak provere mandata kasnije se pokazao mnogo komplikovanim nego što je izgledao na prvi pogled. U martu 2006. godine Sekretarijat je objavio izveštaj u kome se predlaže pregled oko 7000 mandata starijih od pet godina. Štaviše, u proceni je navedeno da se ta cifra kreće i do 9000 mandata ukoliko bi se u postojeći broj uračunali i mandati izdati u poslednjih pet godina! Povodom ovog pitanja nije bilo saglasnosti jer su zemlje iz Grupe 77 i Kina zauzele stanovište da predmet ispitivanja mogu biti samo mandati stariji od pet godina koji nisu obnavljani nekom novom rezolucijom Generalne skupštine. S druge strane, razvijene zemlje poput Japana, Sjedinjenih Američkih Država i članica Evropske unije insistirale su na pregledu svih mandata starijih od pet godina nezavisno da li su ti mandati bili obnavljani ili ne. Radi ubrzanja procesa, *ad hoc* Radna grupa počela je zasedanje u junu 2006. godine. U prvoj fazi ona je pregledala samo mandate koji nisu obnavljani a koji su stariji od pet godina (ukupno 399

---

⁶⁷ Irene Martinetti: "Secretariat and Management Reform", in: *Managing Change at the United Nations*, Center for UN Reform Education, 2008. Internet: <http://www.centerforunreform.org/node/308> 1/12/2013

⁶⁸ "World Summit Outcome Document", A/RES/60/1.

mandata). S obzirom na mnogobrojne rezerve na nalaze Radne grupe koje su izrazile članice Grupe 77, početak procesa bio je dosta otežan. Naime, Grupa 77 i Kina ubedene da ovaj pregled krije nameru da se manipuliše politički osetljivim mandatima, insistirale su da se sredstva svetske organizacije preusmere u oblast razvoja. S druge strane, Sjedinjene Američke Države insistirale su da se sredstva upotrebe isključivo za realne potrebe kako bi se ubrzalo sprovođenje reforme Sekretarijata. Određeni broj država članica predložio je i mere štednje u svrhu osnaženja određenih mandata. Konačno, u oktobru 2006. godine, prva faza pregleda mandata zaključena je konstatacijom da samo 74 dodeljena mandata ispunjavaju potrebne kriterijume. Od novembra 2006. godine *ad hoc* Radna grupa pristupila je pregledu mandata starijih od pet godina koji su bili obnavljani nekom od rezolucija Generalne skupštine. Iako je rad u drugoj fazi bio podeljen po tematskim oblastima (na primer, na oblast prevencije kriminala, borbe protiv terorizma, kontrole trgovine narkoticima), veći uspeh nije postignut.

Uzimajući u obzir iznete zahteve svetskog samita iz 2005. godine, a polazeći od činjenice da je administrativni aparat Ujedinjenih nacija postao umnogome izdeljen i neefikasan, Generalni sekretar je u januaru 2006. godine formirao Panel koji je u julu iste godine podneo izveštaj s konkretnim preporukama o postizanju nezavisnijeg, efikasnijeg i efektivnijeg unutrašnjeg pravosudnog sistema u narednom srednjoročnom periodu (*UN Redesign Panel on the UN Internal Justice System*).⁶⁹ U februaru 2006. godine Generalni sekretar je formirao i Visoki panel za široko objedinjavanje sistema Ujedinjenih nacija u oblastima razvoja, humanitarne pomoći i zaštite životne sredine (*High-level Panel on United Nations System-wide Coherence in the Areas of Development, Humanitarian Assistance and the Environment*). Panel je dobio zadatak da napravi jednu celovitu analizu neophodnu za unapređenje pomenutih oblasti, kao i da pruži preporuke za dalju reformu administrativnog aparata Ujedinjenih nacija. Nakon ispitivanja postojećeg stanja, Visoki panel sastavljen od 15 visokih predstavnika država i vlada, kao i od eksperata država članica, dao je određene preporuke koje su u formi izveštaja Generalnog sekretara podnete Generalnoj skupštini u novembru 2006. godine. U izveštaju se sugeriše da države treba da nastave zajednički rad na daljem objedinjavanju sistema upravljanja, finansiranja i administriranja Ujedinjenim nacijama na način da

---

⁶⁹ UN Doc. A/61/205.

svetska organizacija u perspektivi deluje efikasnije i odgovornije u svrhu implementacije jedinstvene strategije i realizacije dogovorenih razvojnih ciljeva.⁷⁰ Pre pomenutog izveštaja, u martu 2006. godine, Generalni sekretar Kofi Anan podneo je Generalnoj skupštini izveštaj pod nazivom: „Ulaganje u Ujedinjene nacije: za jaču univerzalnost organizacije“ (*Investing in the UN: For a Stronger Organization Worldwide*).⁷¹ U izveštaju se podvlači potreba sprovođenja reformi Sekretarijata u naredne tri do pet godina. Radi unapređenja efikasnosti, efektivnosti i odgovornosti ovog, ali i ostalih administrativnih organa svetske organizacije, Generalni sekretar je u decembru 2006. godine podneo još jedan značajan izveštaj Generalnoj skupštini pod naslovom: „Sveobuhvatni izveštaj o upravljanju i nadzoru unutar Ujedinjenih nacija, njenih fondova, programa i specijalizovanih agencija“ (*Comprehensive Review of Governance and Oversight within United Nations and its Funds, Programmes and Specialized Agencies*).⁷²

Stupajući 2007. godine na dužnost Generalnog sekretara svetske organizacije - Ban Ki-mun, oslonio se na ranije izveštaje i reformske predloge Kofija Anana, iznoseći istovremeno i svoje lične sugestije i zapažanja u svom govoru na 62. zasedanju Generalne skupštine pod nazivom: „Jače Ujedinjene nacije za bolji svet“ (*Stronger United Nations for a Better World*).⁷³ Polazeći od kapaciteta s kojima svetska organizacija raspolaže, Ban Ki-mun je naglasio nužnost osnaženja Ujedinjenih nacija proširivanjem odgovornosti Sekretarijata, te celokupne administrativne infrastrukture, a u svrhu postizanja većeg ugleda celokupnog sistema Ujedinjenih nacija.⁷⁴

---

⁷⁰ “Delivering as One, Report of the Secretary-General’s High-Level Panel“, UN Doc. A/61/583, 9 November 2006.

⁷¹ UN Doc. A/60/692.

⁷² GA Res. 61/245, 22. December 2006.

⁷³ Ban Ki-moon, “My Priorities as Secretary-General: A Stronger United Nations for a Better World”, in: *Strengthening the United Nations*, Internet: <http://www.un.org/sg/priority.shtml>; “Address to the 62nd General Assembly: “A Stronger UN for a Better World””, Internet: http://www.un.org/sg/selected-speeches/statement_full.asp?statID=122, 29/11/2013.

⁷⁴ U realizaciji reformi administrativnog aparata Generalnom sekretaru pomaže Upravljački tim za reforme (*Change Management Team*), na čijem se čelu nalazi zamenik i pomoćnik Generalnog sekretara UN. Ova lica koordiniraju reformskim procesima kroz strukturu Sekretarijata (odeljenja i kancelarije, kao i druga administrativna tela), a o ostvarenim rezultatima redovno izveštavaju Generalnog sekretara. Videti: Luisa Blanchfield, “United Nations Reform: U.S. Policy and International Perspectives“, *CRS Report for Congress*, 2011, p. 10.

Zbog postojanja različitosti između zemalja Severa i Juga, odnosno između razvijenih i nerazvijenih zemalja oko unapređenja rada Sekretarijata, konsenzus nije bilo moguće postići. Za zemlje Severa osnova za odlučivanja o navedenim pitanjima bila je i ostala visina doprinosa budžetu svetske organizacije, dok je za zemlje Juga osnovu predstavljala veličina uticaja koji se ostvaruje u Generalnoj skupštini kroz „nadmoć većine“. S obzirom na to da su određeni reformski pomaci ipak učinjeni, odsustvo saglasnosti o reorganizaciji administrativnog aparata svetske organizacije nije dovela do trajne obustave tog procesa, već eventualno, do usporavanja njegovog hoda. U odnosu na pitanje reafirmacije uloge Generalnog sekretara, to pitanje je ostalo krajnje delikatno. Njegova funkcija je podvrgnuta kontinuiranim pritiscima različitih zemalja i interesnih grupa. S obzirom na veoma rastegljiva tumačenja ovlašćenja Generalnog sekretara utvrđena u Povelji, kao i na opšte definisane dužnosti koje su mu poverene rezolucijama glavnih organa Ujedinjenih nacija, jasno je da će Generalni sekretar sa svom svojim infrastrukturom i u budućnosti ostati na veoma nesigurnom terenu s ograničenom mogućnošću ostvarivanja svih postavljenih ciljeva i zadataka svetske organizacije.

6. Međunarodni sud pravde

Međunarodni sud pravde predstavlja najautoritativniji pravosudni organ u svetu nadležan da sudi isključivo državama. Od 1946. godine Međunarodni sud postupa kao nezavisno sudsko telo Ujedinjenih nacija u skladu sa Statutom kao sastavnim delom Povelje i Pravilnikom o vođenju postupka (*Rules of the Court*).⁷⁵ Sa specifičnim nadležnostima u okviru univerzalnog međunarodnog pravnog poretka ustanovljenog Poveljom Ujedinjenih nacija,

---

⁷⁵ Međunarodni sud pravde predstavlja pravnog sledbenika Stalnog međunarodnog suda pravde koji je postojao između dva svetska rata u okviru Društva naroda (čiji organ inače nije bio). Prema članu 92. Povelje, Međunarodni sud pravde postupa u skladu sa sopstvenim Statutom kome je prethodio Statut Stalnog međunarodnog suda pravde. Odredbe Statuta Međunarodnog suda pravde ukazuju da je Međunarodni sud pravde sukcesor Stalnog međunarodnog suda pravde (npr. u pogledu preuzimanja nadležnosti i funkcija, u pogledu preuzimanja jurisprudencije, izjava o prihvatanju fakultativne klauzule o obaveznoj nadležnosti Suda i dr.).

Međunarodni sud ima odlučujuću ulogu u rešavanju pravnih sporova i davanju savetodavnih mišljenja o pravnim pitanjima.⁷⁶

Po Pravilniku o vođenju postupka, Međunarodni sud pravde se u svim iznetim sporovima upušta prvo u ispitivanje postojanja sopstvene nadležnosti, pa kada utvrdi da nadležnost postoji, preuzima rešavanje predmeta ili suštine spora (*in meritum*).

Ocenjivanje ispunjenosti uslova neophodnih za zasnivanje nadležnosti utoliko je veće, ukoliko Sud u svojim odlukama razmotri sve aspekte sudske nadležnosti koji se odnose na personalnu, stvarnu i vremensku nadležnost – *jurisdictio racione personae*, *jurisdictio racione materiae* i *jurisdictio racione temporis*.

U oceni postojanja personalne nadležnosti (*jurisdictio racione personae*), Međunarodni sud postupa po pravilu utvrđenom u odredbi člana 34. st. 1. Statuta, koji predviđa da jedino države mogu biti stranke u sporovima koji se pred njim vode (*jus standi in judicio*).⁷⁷ U tom smislu, Sud ispituje uslove propisane članom 93. Povelje Ujedinjenih nacija i članom 35. Statuta, po kojima je Sud dostupan državama članicama Ujedinjenih nacija koje su *ipso facto* i strane Statuta, ali i državama nečlanicama koje mogu postati strane Statuta pod uslovima koje u svakom pojedinom slučaju određuje Generalna skupština na preporuku Saveta bezbednosti.⁷⁸

---

⁷⁶ U toku svog postojanja, Međunarodni sud pravde dao je značajan doprinos razvoju međunarodnog prava. Savremena praksa Suda u Hagu ukazuje na uvećani broj sporova koji se iznose na sudsko rešavanje što je odraz višeg nivoa svesti i poverenja država u ovu sudsku instancu. S druge strane, broj zahteva za savetodavnim mišljenjima o pravnim pitanjima je znatno smanjen. Videti: Obrad Račić: „Pola veka Međunarodnog suda“, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, 1995, br. 1-3, str. 110-128.

⁷⁷ Međunarodne organizacije ne mogu biti stranke u postupku pred Međunarodnim sudom pravde. Parnične stranke ne mogu biti ni njihovi organi. Međutim, međunarodne organizacije od Suda mogu tražiti savetodavna mišljenja posredstvom Generalne skupštine, što potvrđuje da međunarodne organizacije poseduju procesnu sposobnost. U pojedinim slučajevima Sud je ovlašćen da od javnih međunarodnih organizacija traži obaveštenja u vezi sa sporovima koji se pred njim vode, kao i da prima obaveštenja od organizacija koje ih samoinicijativno dostave. Statut i Pravilnik ne pominju mogućnost da se pojedinac pojavi pred Sudom. Međutim, države čiji su državljani mogu da štite njihove interese pred Sudom. Od trenutka kada država nastupi pred Sudom za svog državljanina, Sud priznaje jedino državu za parničnu stranku. Videti: Branimir M. Janković, Zoran Radivojević, *Međunarodno javno pravo*, Niš, 2011, str. 403.

⁷⁸ Za države koje nisu članice Ujedinjenih nacija, ali su strane Statuta, ti uslovi su formulisani u Rezoluciji Generalne skupštine br. 91 od 11. decembra 1946. godine, i odnose se na davanje

S obzirom da princip suverene jednakosti omogućava državama slobodu izbora mirnih načina rešavanja sporova, i države koje nisu članice svetske organizacije, odnosno koje nisu strane Statuta, svoje sporove mogu iznositi pred Sud pod uslovima koje u svakom slučaju utvrđuje Savet bezbednosti, pridržavajući se posebnih odredaba sadržanih u ugovorima na snazi i vodeći računa o jednakosti strana u sporu.⁷⁹

Iz pomenutog pravila proističe opšta nadležnost Međunarodnog suda pravde koja je pokrivena Poveljom Ujedinjenih nacija ili važećim međunarodnim ugovorima (član 36. st. 1. Statuta). Principijelno uzevši, sudska nadležnost prostire se na sve sporove koje strane pred njega iznesu. Pošto su države jedine koje se mogu pojavljivati pred Međunarodnim sudom, proizlazi da je Sud *ex officio* obavezan da utvrdi da li su države dale svoj pristanak, kao i da li je taj pristanak uslovljen određenim rezervama.⁸⁰ Iz navedenog dalje proizlazi da se nadležnost uslovljava slobodno izraženom voljom stranaka (*principle of consent of the parties*).⁸¹

Generalno posmatrajući, sudska nadležnost se konstituiše sporazumom, bilo unapred, za rešavanje svih ili određenih sporova koji se mogu pojaviti u budućnosti, bilo zaključenjem međunarodnih ugovora ili konvencija u kojima se stimuliše posebna kompromisna klauzula (*compromissory clause*), kojom se sporovi oko njihovog tumačenja ili primene prepuštaju na sudsko odlučivanje (tzv. *ante hoc* jurisdikcija). Sporazumom može da se ugovori nadležnost Suda od „slučaja do slučaja“ (tzv. *ad hoc* jurisdikcija), ili se sporazum postiže

---

izjava o prihvatanju odredbi Statuta, obaveza propisanih čl. 94. Povelje, uz obaveze iz člana 25. i 103. kao i finansiranja Međunarodnog suda pravde. Takav slučaj je bio sa Švajcarskom, Lihtenštajnom, Japanom, San Marinom, Nauruom pre pristupanja svetskoj organizaciji.

⁷⁹ Za države koje nisu članice Ujedinjenih nacija, niti strane Statuta, važi pravilo utvrđeno Rezolucijom Saveta bezbednosti br. 9 od 15. oktobra 1946. godine, kojom se zahteva davanje izjave Sekretarijatu Suda o prihvatanju nadležnosti u odnosu na konkretan slučaj ili uopšte. U ovom drugom slučaju postoji mogućnost prihvatanja obavezne nadležnosti.

⁸⁰ Rezerve mogu biti suštinske i ticati se izuzimanja sporova s određenim državama (*ratione personae*), potom izuzimanja sporova u pogledu pitanja za koja se smatra da potpadaju u domen unutrašnje nadležnosti država (*ratione materiae*), ili se mogu odnositi na izuzimanja sporova čija je činjenična osnova nastala pre određenog datuma koji nije obuhvaćen fakultativnom izjavom (*ratione temporis*).

⁸¹ “The International Court of Justice, Questions and Answers about the Principal Judicial Organ of the United Nations”, UN Publication ed., New York, 2000, pp. 25-46.

„susretom“ jednostranih izjava volja o prihvatanju obavezne nadležnosti Suda po bilo kom pitanju međunarodnog prava (kada države deklaracijom prihvate tzv. *fakultativnu* ili *opcionu klauzulu* iz čl. 36. st. 2. Statuta).⁸² Samo u izuzetnim slučajevima, moguće je i prećutno ustanovljavanje sudske nadležnosti (*forum prorogatum*).⁸³ Prema članu 36. stav 6. Statuta, Međunarodni sud pravde odlučuje o sopstvenoj nadležnosti u svakom slučaju u kome postoji spor po tom pitanju (*compétence de la compétence*).⁸⁴

U osnovi, Međunarodni suda pravde *ex officio* utvrđuje postojanje sopstvene stvarne nadležnosti (*jurisdictio ratione materiae*), u koju spada

---

⁸² Izjave o prihvatanju obavezne nadležnosti Suda daju se bezuslovno ili uz uslov uzajamnosti većeg broja država, potom i od određenih država ili za određeno vreme. Videti: Milenko Kreća, *Međunarodno javno pravo*, Beograd, 2007, str. 521; Božidar Bakotić: „Fakultativne kaluzule i obavezna nadležnost Međunarodnog suda“, *Međunarodni problemi*, 1971, br. 2, str. 41-69. Član 36. st. 2. Statuta propisuje da države mogu u svako doba izjaviti da priznaju *ipso facto*, i bez posebnog sporazuma prema svakoj drugoj državi koja primi istu obavezu - nadležnost Suda u svim pravnim sporovima koji imaju za predmet: a) tumačenje nekog ugovora; b) svako pitanje međunarodnog prava; c) postojanje bilo koje činjenice koja bi, ako se utvrdi, predstavljala kršenje neke međunarodne obaveze; d) prirodu ili veličinu dužne naknade zbog kršenja neke međunarodne obaveze. Većina članica Ujedinjenih nacija nije prihatala obaveznu nadležnost Međunarodnog suda pravde što pokazuje diskrapancu između stavova izraženih na generalnom planu i spremnosti država da prihvate obaveznu nadležnost Suda. Pritom, valja uočiti da se među njima nalaze četiri od pet stalnih članica Saveta bezbednosti. Fakultativna klauzula vezuje samo Veliku Britaniju od stalnih članica Saveta bezbednosti. Videti: Edward I. Hambro, “Some Observations on the Compulsory Jurisdiction of the International Law Court of Justice”, *British Yearbook of International Law*, 1948, n° 25, pp. 133-137; J. G. Merrills, “The Optional Clause Today”, *British Yearbook of International Law*, 1979, n° 50, p. 87; Malcom N. Shaw, “The Security Council and the International Court of Justice”, *Judicial Drift and Judicial Function*, The Hague, 1997. pp. 219. etc.

⁸³ Okolnost da jedna stranka na početku postupka nije prihatala nadležnost Suda ne dovodi automatski do situacije da se Sud oglašava nenadležnim. Naime, druga strana u daljem toku postupka može priznati i prihvatiti nadležnost Suda. U slučaju manjinskih škola u Gornjoj Šleziji, Sud je istakao da pristanak države da se spor reši pred Sudom ne mora nužno da se izrazi izričitim putem, već se može postići i prećuno, konkludentnim radnjama. Zasnivanje sudske nadležnosti prećutnim putem u toku postupka (*forum prorogatum*), jeste ustanova preuzeta iz klasičnog Rimskog prava. Videti: “Affaire des colons allemands de Haute-Silésie”, *Publications of Permanent Court of International Justice, Series A*, n° 7, 1923; “The Mavrommatis Jerusalem Concessions Case”, *Publications of Permanent Court of International Justice, Series A*, n° 5, Judgement of 26 March 1925, 24-25.

⁸⁴ Ibrahim F.I. Shihata, *The Power of the International Court to Determine its Own Jurisdiction*, Martinus Nijhoff ed., The Hague, 1965, pp. 27-30.

rešavanje sporova u parničnom postupku i davanje savetodavnih mišljenja. Predmet spora treba da se tiče prava ili na pravnom osnovu zasnovanog interesa strane koja podnosi tužbu. Pravo ili interes moraju biti ustanovljeni važećim pravilom koje obavezuje strane u sporu.

Sve iznete sporove Međunarodni sud pravde rešava saglasno međunarodnom pravu, shodno pravilu iz čl. 38. Statuta, gde mu na raspolaganju stoje sledeći instrumenti:

- a) konvencije bilo opšte ili posebne kojima se ustanovljavaju pravila izričito priznata od država u sporu;
- b) međunarodni običaji kao dokaz opšte prakse prihvaćene kao pravo;
- c) opšta pravna načela priznata od civilizovanih naroda;
- d) pomoćni izvori sadržani u sudskim odlukama i doktrini najpozvanijih stručnjaka javnog prava raznih naroda.

Primena navedenih pravnih izvora ne prejudicira pravo Suda da primeni i reši spor *ex equo et bono*, ako bi stranke u sporu na to pristale (član 38. st. 2. Statuta). U kontekstu pravičnog suđenja svaka bi sudska odluka morala biti pravdena, što načelno ne izlazi iz okvira pozitivnog međunarodnog prava.⁸⁵ U slučaju prihvatanja rešavanja spora *ex equo et bono*, ovi okviru bi sigurno bili pomereni subjektivnim poimanjem pravičnosti članova sudijskog veća, što je priznaćemo, s obzirom na nepoverenje koje među stranama u sporu postoji, do sada bilo teško ostvarljivo.

Nakon što konstatuje da u predmetnom slučaju poseduje personalnu i stvarnu nadležnost (*jurisdictio racione personae et materiae*), Međunarodni sud pravde pristupa utvrđivanju granica vremenske nadležnosti (*jurisdictio racione temporis*). U tom pogledu vremenska nadležnost Međunarodnog suda pravde predstavlja refleksiju ove dve nadležnosti.⁸⁶ Principijelno uzevši, Međunarodni sud polazi od ekstenzivne interpretacije vremenske nadležnosti, jer prihvata

---

⁸⁵ Povodom spora oko razgraničenja epikontinentalnog pojasa u Severnom moru između Danske i SR Nemačke, a potom SR Nemačke i Holandije, Međunarodni sud pravde je utvrdio da utvrđivanje prava predstavlja utvrđivanje pravde u objektivnom smislu, što konkretno znači da odluke ne smeju biti mimo prava već u skladu s njim, te da se u tom kontekstu, pri odlučivanju, Sud poziva na pravična načela. Videti: "Continental Shelf", International Court of Justice Reports, 1969, p. 48.

⁸⁶ "Right of Passage over Indian Territory," Merits, Judgment, International Court of Justice Reports, 1960, p. 34.

oborivu pretpostavku o retroaktivnom važenju pravnog osnova kojim se zasniva njegova stvarna i personalna nadležnost.⁸⁷ Ekstenzivno tumačenje odredbi iz međunarodnih ugovora i sporazuma u pogledu zasnivanja vremenske nadležnosti načelno ne utiče na pravnu sigurnost. Ovo tim pre jer se ugovorima i sporazumima ne konstituiše naknadno odgovornost koja nije postojala u vreme kada su izvesni akti bili počinjeni, već se proceduralno utvrđuje postojanje materijalne odgovornosti na osnovu pravnih pravila koja su u tom vremenskom okviru bila na snazi, ali nisu bila primenjivana.⁸⁸

Parnični postupak pred Međunarodnim sudom pravde kao delom univerzalnog pravnog sistema Ujedinjenh nacija, započinje saopštenjem sporazuma o ustanovljavanju nadležnosti Suda i podnošenjem tužbe. Prema pravilu iz člana 43. Pravilnika o vođenju postupka i člana 63. st. 1. Statuta, saopštenje se upućuje svim državama ugovornicama koje nisu strane u sporu. Saopštenje po pravilu prati propratno pismo ministra spoljnih poslova ili ambasadora države koja je stranka u postupku i koji je akreditovan u Hagu. Tužbu potpisuje zastupnik ili diplomatski predstavnik stranke u postupku i koji je akreditovan u Hagu. Ona se upisuje u Upisnik Suda (*General list*), čime

---

⁸⁷ U slučaju koji se ticao legalnosti upotrebe sile, za države koje su prihvatile nadležnost unutar fakultativne klauzule (Belgija, Holandija, Portugal i Kanada), Međunarodni sud pravde utvrdio je da deklaracija SR Jugoslavije od 25. aprila 1999. godine može predstavljati osnov za zasnivanje obavezne nadležnosti samo za sporove već proizašle i sporove koji bi mogli proizaći posle njenog potpisivanja. Sledstveno, Sud je zaključio da bi se to moglo isključivo odnositi na situacije ili činjenice nastale nakon 25. aprila 1999. godine. Razmatrajući pitanje nadležnosti *prima facie*, Sud je konstatovao sledeće: „S obzirom da je s jedne strane, SR Jugoslavija očekivala da Sud prihvati nadležnost *ratione temporis* za već postojeće sporove ili sporove koji tek mogu proizaći nakon potpisivanja deklaracije, tako i s druge strane, i u odnosu na činjenice i situacije koje proisteknu nakon ovog potpisivanja, u cilju ocene da li Sud ima nadležnost u predmetnom slučaju, dovoljno bi bilo da se u kontekstu njenog sadržaja utvrdi da li je izneti spor nastao pre ili nakon 25. aprila 1999. godine, kao datuma kada je deklaracija potpisana.” Otuda je Sud zaključio da je bombardovanje otpočelo 24. marta 1999. godine i da je trajalo kontinuirano do, i nakon 25. aprila 1999. godine, pa s obzirom da nema uzajamne saglasnosti, deklarativne izjave strana ne konstituišu bazu na kojoj počiva pravni osnov za konstituisanje sudske nadležnosti - *prima facie*. Videti: “Case Concerning Legality of Use of Force” (Yugoslavia v. United States, United Kingdom, France, Germany, Italy, Netherlands, Belgium, Canada, Portugal and Spain), Applications filed in Registry of the International Court of Justice on 29 April 1999, signed in the General list n° 105; *International Court of Justice Reports*, 1999, pp. 552, etc.

⁸⁸ Milenko Kreća, *Međunarodno javno pravo*, op.cit., str. 530.

parnica i zvanično otpočinje. Shodno članu 40. st. 2. i st. 3. Statuta Međunarodnog suda pravde, Sekretar Suda prosleđuje saopštenje ili tužbu tuženoj strani, da bi zatim, preko Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija infomacija bila prosleđena i svim drugim državama koje su ovlašćene da se pred njim pojave. Parnične stranke u postupku pred Sudom zastupaju pravni zastupnici, savetnici i advokati.

U toku parničnog postupka neretko dolazi da Sud rešava o tzv. prethodnim pitanjima, privremenim merama i intervencijama. Ova faza postupka po pravilu je skraćena i u praksi Suda označava sporedni postupak (*Incidental proceeding*) u odnosu na postupak u kome se raspravlja o predmetu spora (*Contentious proceeding*).

O prethodnim pitanjima Sud odlučuje po prigovorima stranaka. Sud po pravilu može u takvim slučajevima okončati spor prihvatanjem prethodnog prigovora ili može odbiti prigovor i nastaviti s postupkom. U određenim slučajevima kada prigovori nemaju prethodni karakter, Sud može odlučiti o njima prilikom donošenja odluke o predmetu spora.⁸⁹

Na osnovu člana 41. st. 1. Statuta Međunarodni sud pravde ovlašćen je da ukaže, ako smatra da okolnosti to zahtevaju, na sve privremene mere koje treba preduzeti radi obezbeđenja prava jedne ili druge strane u sporu. Procesno-pravna razrada ove mogućnosti sadržana je u odredbama člana 73. do člana 78. Pravilnika o vođenju postupka po kojima je Međunarodni sud pravde u obavezi da postupa urgentno pri donošenju privremenih mera zaštite na zahtev jedne od strana u sporu ili *proprio motu*, ako situacija tako nalaže, pre odlučivanja o drugim tužbenim zahtevima stranaka. Svrha mu je, ili da se sačuva stanje koje postoji, bez pogoršavanja sporne situacije, ili da se otkloni opasnosti koja realno postoji po prava i interese strana u sporu.⁹⁰

U toku parničnog postupka koji se vodi pred Međunarodnim sudom pravde moguće je da dođe do intervencije država koje smatraju da se u

---

⁸⁹ U praksi ranijeg Stalnog međunarodnog suda pravde, prethodni prigovori su tretirani kao novi slučajevi i upisivani su u Upisnik Suda. Povodom slučaja *Borchgrave*, između Belgije i Španije, Stalni međunarodni sud pravde je odustao od takve prakse jer je smatrao da bi takva praksa dovela do parnične neravnopravnosti. Videti: *Permanent Court of International Justice Reports*, Ser. A.B., n° 72.

⁹⁰ Postupak po privremenim merama konstituiše posebnu incidentnu fazu u kojoj se Sud u urgentnom postupku izjašnjava o privremenim merama u formi naredbe (*Order*).

predmetu spora rešava i o njihovom pravnom interesu. Država koja ima pravni interes da se umeša u tekući spor prema članu 62. Statuta, mora podneti obrazložen zahtev Sudu za intervenciju. Pored ovog slučaja, na osnovu člana 63. Statuta, moguća je i intervencija države koja je ugovornica nekog multilateralnog ugovora ili konvencije koja je osnov zasnivanja nadležnosti Suda. U takvom slučaju Sud dopušta državi da interveniše deponovanjem deklaracije Sekretarijatu Suda.⁹¹ Za sve države intervenijente koji budu umešali u sporu, odluka Suda je pravno obavezujuća.

Glavni postupak pred Međunarodnim sudom pravde sastoji se od pismene i usmene faze. U pismenoj fazi koja je načelno poverljive prirode, postoje sistemi simultanog i konsekutivnog podnošenja podnesaka. Simultani sistem primenjuje se u slučaju kada je nadležnost Suda ustanovljena po osnovu saopštenja sporazuma o ustanovljavanju njegove nadležnosti. U takvim slučajevima stranke podnose pismena prema redosledu utvrđenom u samom sporazumu. U konsekutivnom sistemu koji je iniciran tužbom, Sud svojim naredbama utvrđuje rokove za podnošenje pisanih podnesaka. Tako, tužilac dostavlja pisani podnesak s obrazloženjem tužbenog zahteva (*Memorial*), a tužena strana, protiv-podnesak s pisanim obrazloženjem odgovora na tužbu (*Counter-Memorial*). Sud može uputiti tužiocu da dostavi repliku (*Reply*), odnosno, kada smatra za potrebno može uputiti tuženu stranu da dostavi repliku na repliku, tj. dupliku (*Rejoinder*). U usmenoj fazi, Sud saslušava stranke u postupku, njihove pravne zastupnike, savetnike, advokate, svedoke i veštake. Sud utvrđuje redosled saslušanja ukoliko on nije utvrđen sporazumom stranaka. Po zaključenju rasprave Sud donosi presudu koja je konačna i pravno obavezujuća za strane u postupku.⁹² Po pravilu,

---

⁹¹ Ovom mogućnošću poslužila se Poljska u slučaju *Wimbledon*, koji se vodio pred Stalnim međunarodnim sudom pravde. Videti: *Publication of the Permanent Court of International Justice*, Ser. A. n° 1. U slučaju *La Grand*, između Sjedinjenih Američkih Država i Nemačke, Sud je potvrdio da je odluka o privremenim merama pravno obavezujuća. Videti: *International Court of Justice Yearbook*, 2000-2001, p. 275.

⁹² U slučaju da strana u sporu ne poštuje presudu, druga zadržava pravo da se obrati Savetu bezbednosti koji, ako smatra za potrebno može u skladu s članom 94. Povelje dati preporuke ili odlučiti o merama koje treba preduzeti da bi se presuda izvršila. U praksi, međutim, može doći do devijacija u pogledu izvršenja sudskih odluka. Poznat je primer da su Sjedinjene Američke Države odbile da izvrše presudu Međunarodnog suda pravde od 27. juna 1986. godine u slučaju vojnih i paravojnih aktivnosti u Nikaragvi i protiv nje. Zbog

Međunarodni sud pravde može doneti presudu povodom prethodnog pitanja, ali i u pogledu predmeta spora. U određenim slučajevima Sud donosi presude zbog izostanka.⁹³ U slučaju različitih tumačenja domašaja i smisla presude, Sud je ovlašćen da donese tzv. interpretativne presude.⁹⁴ Presuda može izražavati jedinstven stav sudijskog veća, ali i ne mora. U ovom drugom slučaju, sudije mogu izdvojiti svoje individualno mišljenje (*individual opinion*), u odnosu na obrazloženje presude, ili mogu dati i svoje odvojeno mišljenje (*dissenting opinion*), ukoliko se ne slažu s izrekom i obrazloženjem presude. Kada nakon izricanja presude dođe do otkrića novih činjenica koje su takve prirode da bi presudno delovale prilikom izricanja presude, ali su bile nepoznate Sudu, moguće je pokretanje revizionog postupka.⁹⁵ U određenim

---

ove činjenice Nikaragva se pozvala na član 94. stav 2. Povelje, kao i na praksu uzdržavanja stalnih članova Saveta bezbednosti (Francuske i Velike Britanije), koja ne zabranjuje usvajanje rezolucije Saveta bezbednosti. Konačna odluka Saveta bezbednosti nije usvojena zbog veta Sjedinjenih Američkih Država

⁹³ "Corfu Channel Case", *International Court of Justice Reports*, 1949; "United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran", *International Court of Justice Reports*, 1979.

⁹⁴ Međunarodni sud pravde prilikom tumačenja svojih presuda vezan je njenim odredbama čije su granice *ad infinitum* povučene kompromisom.

⁹⁵ Nakon političkih promena u SR Jugoslaviji oktobra 2000. godine došlo je do zaokreta u sporu s Bosnom i Hercegovinom zbog povrede odredaba Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9. decembra 1948. godine. Radi stabilizacije političke situacije u regionu, SR Jugoslavija je izrazila dobru volju radi pronalaženja vansudskih rešenja spora. Usmenom izjavom datom na zapisnik ona je odustala od tužbe i tužbenih zahteva, što je konstatovano u naredbi Suda od 10. septembra 2001. godine. Pritom, pre nego je odustala od tužbe, SR Jugoslavija je podnela zahtev za obnavljanje postupka 24. aprila 2001. godine protiv presude Suda donete 11. jula 1996. godine. Polazeći od bitno izmenjene političke i pravne pozicije u odnosu na raniji period u kome je insistirala na međunarodnopravnom kontinuitetu sa SFR Jugoslavijom, SR Jugoslavija je prijemom u Ujedinjene nacije 1. novembra 2000. godine, kao sasvim nova država, prihvatila politički i međunarodnopravni diskontinuitet s bivšom Jugoslavijom. Na bazi iznetog stanovišta SR Jugoslavija se u postupku pred Sudom pozvala na nemogućnost da bude strana Statuta, pa ni strana Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9. decembra 1948. godine, koja je shodno utvrđenim pravilima, otvorena samo onim članicama i nečlanicama Ujedinjenih nacija koje Generalna skupština pozove na potpisivanje ili pristupanje. U revizionom zahtevu od Suda se zahtevalo da se oglasi nenadležnim. Postupak o glavnoj stvari time bi bio prekinut *ex officio*, do donošenja odluke o reviziji. Pošto je utvrdio da prijem SR Jugoslavije u članstvo Ujedinjenih nacija ne može predstavljati „novu činjenicu” u smislu člana 61. st. 1. Statuta, Međunarodni sud pravde odbacio je navode Srbije i Crne

slučajevima gde postoje neslaganja država članica ili pojedinih organa Ujedinjenih nacija povodom određenih pitanja koja mogu da parališu rad svetske organizacije, rešenja se traže u savetodavnim mišljenjima Suda.⁹⁶ Na osnovu člana 96. Povelje i člana 65. Statuta, Generalna skupština i Savet bezbednosti ovalašćeni su da traže savetodavno mišljenje o svakom pravnom pitanju. Ovo mogu da učine i drugi organi Ujedinjenih nacija i specijalizovane organizacije, ako ih na to ovlasti Generalna skupština (npr. Generalna skupština je ovlastila Ekonomski i socijalni savet, Starateljski savet, Interim komitet Generalne skupštine, Komitet za reviziju presuda Administrativnog suda, kao i specijalizovane organizacije poput Međunarodne organizacije rada, Organizacije Ujedinjenih nacija za ishranu i poljoprivredu, Organizaciju Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu, Svetsku zdravstvenu organizaciju, Međunarodnu banku za obnovu i razvoj, Međunarodnu finansijsku korporaciju, Međunarodni monetarni fond i dr.).

U postupku davanja savetodavnih mišljenja primenjuju se pravila *mutatis mutandis*, propisana za parnični postupak. Međutim, za razliku od parničnog postupka gde postoje stranke u postupku, u postupku davanja savetodavnih mišljenja, stranke *stricto sensu* ne postoje. Uloga država, međunarodnih organizacija i organa Ujedinjenih nacija svodi se na ulogu *amicus curiae*. U postupku ne postoje striktno procesne radnje koje su jedinstvene za parnični ili kontenciozni postupak. Postupak se u proceduralnom smislu okončava davanjem savetodavnog mišljenja na javnoj sednici o čijem održavanju se

---

Gore da SR Jugoslavija nije bila strana Statuta i Konvencije, jer nije ni postojala kao država u vreme donošenja presude. S tom konstatacijom Sud je našao da se sve relevantne činjenice vezuju za period nakon izricanja presude od 11. aprila 1996. godine, te da iste ne mogu predstavljati pravni naslov za obnavljanje postupka. Videti: "Application for Revision of the Judgment of 11 July 1996 in the Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Yugoslavia)", Preliminary Objections (Yugoslavia v. Bosnia and Herzegovina), International Court of Justice filed 24 April 2001, *International Court of Justice Press Release* 2001/12, 24 April 2001.

⁹⁶ Za noviju praksu Suda videti: "Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence by the Provisional Institutions of Self-Government of Kosovo", Advisory Opinion of the International Court of Justice, *International Court of Justice Reports*, Summary 2010/2, 22 July 2010; "Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory", Advisory Opinion, *International Court of Justice Reports*, 2004.

prethodno obaveštavaju nadležni organi svetske organizacije, kao i predstavnici država i međunarodnih organizacija na koje se mišljenje odnosi.

Savetodavna mišljenja nemaju obavezujući karakter izuzev ako postoji sporazum stranaka kojim se prihvata njihova obavezna snaga.⁹⁷ S obzirom na to da Međunarodni sud pravde uživa visok stepen autoriteta kao vrhovno pravosudno telo Ujedinjenih nacija, države, međunarodne organizacije i organi svetske organizacije principijelno nastoje da se ne ponašaju suprotno iznetim stavovima iz njegovih savetodavnih mišljenja.⁹⁸

Konačno, kao i presude, savetodavna mišljenja treba da doprinesu usavršavanju i upotpunjavanju međunarodnog pravnog poretka. Zadatak Suda ne završava se kada je presudom rešen neki spor ili sporna situacija, odnosno kada je dato savetodavno mišljenje o određenom pravnom pitanju, već kada je izvršavanjem sudskih odluka došlo do efikasnijeg i efektivnijeg funkcionisanja međunarodnog pravnog poretka. Poverenje u rešavanje sporova pred Međunarodnim sudom nesumnjivo je povezano s prirodom međunarodnog prava. S obzirom da je međunarodno pravo u proteklom periodu stalno evoluiralo, njegovo prilagođavanje aktuelnim situacijama bilo je u korelaciji s povećanim potrebama država u njihovim međusobnim odnosima. Tumačenjem međunarodnih pravnih pravila i principa u određenim slučajevima, Sud je doprineo njihovom rasvetljavanju i primeni u praksi. U tom smislu, sudske odluke koje su povezane s ispitivanjem različitih aspekata međunarodnog javnog i privatnog prava, unutrašnjih pravnih sistema i prava međunarodnih organizacija, doprinele su kodifikaciji i progresivnom razvoju međunarodnog prava.

Tako, primera radi, u materiji zabrane upotrebe sile i pretnje silom u međunarodnim odnosima, Sud je odmah nakon usvajanja Povelje u sporu

---

⁹⁷ U članu 8. Konvencije o privilegijama i imunitetima Ujedinjenih nacija propisano je, između ostalog, da „ako se jave razlike između Ujedinjenih nacija s jedne strane, i člana, s druge strane, tražiće se savetodavno mišljenje o svakom pravnom pitanju saglasno članu 96. Povelje i članu 65. Statuta Međunarodnog suda pravde. Mišljenje će biti prihvaćeno kao odučujuće za strane u sporu“. Otuda, obaveza poštovanja savetodavnog mišljenja ne proizlazi iz pravne prirode mišljenja, već iz ugovorne odredbe.

⁹⁸ Vredno je pomeuti da je ekstenzivno tumačenje Povelje dovelo do situacije da se Međunarodni sud pravde u praksi doživljava i kao apelacioni sud. Tako, Komitet za reviziju presuda Administrativnog suda Ujedinjenih nacija može tražiti od Međunarodnog suda pravde savetodavno mišljenje koje je pravno obavezujuće za strane.

između Velike Britanije i Albanije oko Krfskog kanala potvrdio da je politika sile kao takva, u prošlosti bila povod za mnogobrojne zloupotrebe, te da u aktuelnim okolnostima, bez obzira na prisutnu devijaciju u međunarodnoj organizaciji ne može naći mesto u međunarodnom pravu.⁹⁹ U slučaju koji se ticao vojnih i paravojnih aktivnosti u Nikaragvi i protiv nje, Sud je potvrdio običajni karakter ovog pravila, dajući istovremeno i objašnjenja u vezi s mogućnošću primene prava na samoodbranu.¹⁰⁰ Povodom davanja savetodavnog mišljenja u slučaju izraelske izgradnje zida na okupiranoj palestinskoj teritoriji, Sud je imao priliku da potvrdi svoje shvatanje o pravu na samoodbranu.¹⁰¹

U najpoznatijim slučajevima koji su se ticali dekolonizacije u slučaju Jugozapadne Afrike i Namibije, Međunarodni sud pravde podvukao je značaj principa samoopredeljenja naroda. Naime, Sud je istakao važnost ovog načela u kontekstu zaštite osnovnih ljudskih prava, što je imalo šire političke implikacije u međunarodnim odnosima.¹⁰² Postepenim razvojem međunarodnog prava u slučaju Istočnog Timora i u slučaju pravnih posledica gradnje zida na okupiranoj palestinskoj teritoriji, Sud je priznao da „pravo naroda na samoopredeljenje proizlazi iz Povelje i prakse Ujedinjenih nacija i da ima jedan *erga omnes* karakter, odnosno da je „jedan od mogućih principa savremenog međunarodnog prava“.¹⁰³

U najvećem broju slučajeva koji su izneti na sudsko rešavanje, Međunarodni sud pravde je odlučivao o teritorijalnim sporovima. Konkretno, Sud je odlučivao o postojanju suvereniteta nad određenom oblašću, o utvrđivanju postojanja određenih međunarodnih obaveza povodom teritorija (nenarušavanja vazdušnog prostora, poštovanja prava prolaza i dr.), statusa teritorija pod međunarodnom upravom (starateljskih i nesamoupravnih teritorija, internacionalizovanih teritorija i dr.), o utvrđivanju i delimitaciji međunarodnih granica.

---

⁹⁹ "Corfu Channel Case", *International Court of Justice Reports*, 1949.

¹⁰⁰ "Military and Parilitary Activities in and against Nicaragua", *International Court of Justice Reports*, 1986.

¹⁰¹ "Legal Consequences of the Sonstruction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory", Advisory Opinion, *International Court of Justice Reports*, 2004.

¹⁰² "South West Africa", *International Court of Justice Reports*, 1966; "Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) Notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)", *International Court of Justice Reports*, 1971.

¹⁰³ "Case concerning East Timor", *International Court of Justice Reports*, 1995.

Pored navedenog, Sud se bavio i drugim pitanjima u svojoj praksi o čemu govori bogata sudska jurisprudencija u oblasti utvrđivanja državne odgovornosti za međunarodne protivpravne akte, zatim u oblasti diplomatskih i konzularnih odnosa, u materiji poštovanja prava državljanstva, azila, prava međunarodnih ugovora, prava međunarodnih organizacija, prava zaštite životne sredine i dr.

Bibliografija

Odabrana dela i članci

- Avramov, Smilja: „Proširenje Saveta bezbednosti i Ekonomskog i socijalnog saveta UN“, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, 1965, br. 2-3.
- Bailey, Sydney, *The Procedure of the UN Security Council*, Clarendon Press, Oxford, 1975.
- Bakotić, Božidar: „Fakultativne kaluzule i obavezna nadležnost Međunarodnog suda“, *Međunarodni problemi*, 1971, br. 2.
- Bedjaoui, Mohammed, *Nouvel ordre mondial et contrôle de la légalité des actes du Conseil de sécurité*, Bruylant, Bruxelles, 1994.
- Bertrand, Maurice: “The UN as an Organization, A Critique of its Functioning”, *European Journal of International Law*, 1995, vol. 6.
- Blokker, Niels: “Is the Authorization Authorized? Powers and Practice of the UN Security Council to Authorize the Use of Force by ‘Coalitions of the Able and Wiling’”, *European Journal of International Law*, 2000, vol. 11, no. 3.
- Blanchfield, Luisa: “United Nations Reform: U.S. Policy and International Perspectives“, *CRS Report for Congress*, 2011.
- Bowet, Derek W., “The Law of International Institutions”, in: R.A. Falk, S.S. Kim, S.H. Mendlovitz (eds), London, 1982.
- Bowet, Derek: “The Impact of Security Council Decisions on Dispute settlement Procedures”, *European Journal of International Law*, 1994, vol. 5, p. 92; UN Doc. A/RES/55/22, 18 September, 2000.
- Caron, David D.: “The Legitimacy of the Collective Authority of the Security Council”, *American Journal of International Law*, 1993, vol. 87.
- Chimni, B.S.: “ECOSOC and International Economic Institutions“, in: (Ralph Wilde ed.), *United Nations Reform Through Practice*, Report of the International Law Association Study Group on United Nations Reform, 2011.

- Dedering, Juergen: "The Security Council", in Paul Taylor and A.J.R. Groom (eds), *The United Nations at the Millennium, Continuum*, London, 2000.
- Dimitrijević, Duško: „Modeli reorganizacije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija“, *Pravni život*, 2007, tom V, br. 13.
- Dimitrijević, Duško: „Reforma kolektivne bezbednosti Ujedinjenih nacija“, *Međunarodna politika*, 2005-2006, br. 1120-1121.
- Dimitrijević, Duško: „Funkcionalna reorganizacija Saveta bezbednosti“, *Godišnjak Udruženja za međunarodno pravo*, Beograd, 2008.
- Dimitrijević, Duško, *Međunarodnopravno regulisanje teritorije država*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2008.
- Dimitrijević, Duško, *Reforma Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2009.
- Đorđević, Stevan: "The Control of the Legality of the Acts of the United Nations Security Council", *Facta Universitatis, Series: Law and Politics*, 2000, vol. 1, no. 4;
- Dupuy, Pierre Maria, "Constitutional Dimension of the Charter of the United Nations Revisited" *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 1997, vol. 1.
- Elarby, Nabil: "Some Reflections on the Role of the Security Council and the Prohibition of the Use of Force in International Relations: Article 2(4) Revisited in Light of Recent Developments", Internet: <http://edoc.mpil.de/fs/2003/eitel.cfm> 22/11/2005.
- Franck, Thomas M.: "Fairness in the International Legal and Institutional System", *Recueil des Cours, Académie de Droit International, la Haye*, 1993, vol. 240.
- Hambro, Edward I.: "Some Observations on the Compulsory Jurisdiction of the International Law Court of Justice", *British Yearbook of International Law*, 1948, n° 25.
- Janković, Branimir M., Radivojević, Zoran, *Međunarodno javno pravo*, Niš, 2011.
- Jessup, Philip: "Parliamentary Diplomacy, the Two Thirds Rule in Elections", *Recueil des Cours, Académie de Droit International, la Haye*, 1956, vol. 89.
- Jovanović, Jadranka: „Sastav Saveta bezbednosti i problemi izbora nestalih članova: Neka jugoslovenska iskustva“, *Međunarodni problemi*, 1989, br. 2-3.

- Kelsen, Hans: „Organization and Procedure of Security Council of the United Nations”, *Harvard Law Review*, 1945/1946, vol. 59, n° 6.
- Kelsen, Hans, *The Law of the United Nations*, London, 1950.
- Koskenniemi, Martti: “The Police in the Temple Order, Justice and the UN: ‘A Dialectical View’”, *European Journal of International Law*, 1995, vol. 6.
- Ki-moon, Ban: “My Priorities as Secretary-General: A Stronger United Nations for a Better World”, in: Strengthening the United Nations, Internet: <http://www.un.org/sg/priority.shtml>; “Address to the 62nd General Assembly: “A Stronger UN for a Better World””, Internet: http://www.un.org/sg/selected-speeches/statement_full.asp?statID=122,29/11/2013
- Kreća, Milenko, *Međunarodno javno pravo*, Službeni glasnik, Beograd, 2007.
- Luck, Edward C.: “Reforming the United Nations: Lessons from a History in Progress,” *Occasional Papers Series*, Academic Council on the United Nations System, 2003.
- Mangovski, Petar: „Stvaranje Organizacije Ujedinjenih nacija“, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, 1962, br. 3.
- Martinetti, Irene: “Secretariat and Management Reform“, in: Managing Change at the United Nations, Center for UN Reform Education, 2008. Internet: <http://www.centerforunreform.org/node/308> 1/12/2013.
- Merrills, J. G.: “The Optional Clause Today”, *British Yearbook of International Law*, 1979, n° 50.
- Mikhailtchenko, Maria: “Reform of the Security Council and its implications for Global Peace and Security”, *Journal of Military and Strategic Studies*, 2004, vol. 7, n° 1.
- Müller, Joachim M., *Reforming the United Nations: New Initiatives and Past Efforts*, Kluwer Law International, The Hague, 1997, Vol. I.
- Pindić, Dimitrije, *Regionalne organizacije zasnovane na Povelji Ujedinjenih nacija*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 1978.
- Račić, Obrad: „Međunarodni sud i ovlašćenja Saveta bezbednosti: Od savetodavnog mišljenja o Namibiji do slučaja Lokerbi“, *Anali Pravnog Fakulteta u Beogradu*, 1997, br. 1-3.
- Račić, Obrad: „Pola veka Međunarodnog suda“, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, 1995, br. 1-3.

- Račić, Obrad, *Ujedinjene nacije između moći i prava*, Službeni glasnik, Beograd, 2010.
- Rostow, Eugene V.: "United What? Enforcement Action or Collective Self-Defense?" *American Journal of International Law*, 1991, vol. 85.
- Russell, R.B., *A History of the UN Charter*, Brooklings Institutions, London, 1958.
- Shaw, Malcom N.: "The Security Council and the International Court of Justice", *Judicial Drift and Judicial Function*, The Hague, 1997.
- Shihata, Ibrahim F.I., *The Power of the International Court to Determine its Own Jurisdiction*, Martinus Nijhoff ed., The Hague, 1965.
- Stavropoulos, Constantin A.: "The Practice of Voluntary Abstentions by Permanent Members of the Security Council under article 27(3) of the Charter", *American Journal of International Law*, 1967, vol. 61.
- Šahović, Milan, "Le role de la Charte des Nations Unies dans le development du Droit International en Avenir", *Thesaurus Acroasium*, 1998, vol. 27.
- Šahović, Milan: „Povelja UN i njeno VII poglavlje posle završetka hladnog rata”, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, 1995, br. 1-3.
- Šahović, Milan: „Šezdeseta godišnjica u znaku reforme Ujedinjenih nacija”, *Međunarodna politika*, 2005, br. 1118-1119.
- Winkelmann, Ingo: "Bringing the Security Council into a New Era, Recent Developments in the Discussion on the Reform of the Security Council", *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 1997, vol, 1.
- Winkelmann, Ingo: "Bringing the Security Council into a New Era, Recent Developments in the Discussion on the Reform of the Security Council", *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 1997, vol, 1.

Dokumentacija

- "A More Secure World: Our Shared Responsibility", Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change, UN Doc. A/59/565, 2 December 2004.
- "Adapting the work of the Economic and Social Council", ECOSOC Decision E/2006/206, 10 February 2006.
- "An Agenda for Development", Report of the Secretary-General, UN Doc. A/48/935, 6 May 1994.

- “An Agenda for Peace Preventive diplomacy, Peacemaking and Peace-Keeping”, Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992, UN Doc. A/47/277 - S/24111, 17 June 1992;
- “Charter of Economic Rights and Duties of States”, GA Res. 3281 (XXIX), 12 December 1974.
- Basic Facts about the United Nations, UN Department of Public Information, New York, 2011.
- Center for UN Reform Education, Internet: <http://www.centerforunreform.org/?q=node/34> 20/11/2013
- “Declaration and the Programme of Action on the Establishment of a New International Economic Order”, GA Res. 3201 (S-VI) and GA Res. 3202 (S-VI), 1 May 1974.
- “Delivering as One, Report of the Secretary-General’s High-Level Panel”, UN Doc. A/61/583, 9 November 2006.
- “Draft Resolution referred to the High-level Plenary Meeting of the General Assembly by the General Assembly at its Fifty-ninth Session 2005 World Summit Outcome”, General Assembly Sixtieth Session Documents, A/60/L.1 of 15 December 2005;
- “Follow-up to the implementation of General Assembly resolution 61/16 on the strengthening of the Economic and Social Council”, ECOSOC Decision 2006/274, 15 December 2006.
- GA Res. 47/233, 17 August 1993. GA Res. 49/252, 14 September 1995.
- GA Res. 61/245, 22. December 2006.
- GA Res. 62/276, 15 September 2008.
- GA Res. 64/301, 13 September 2010.
- “In Larger Freedom: Towards Development, Security and Human Rights for all”, Report of Secretary General, UN Doc. A/59/2005, 21 March 2005.
- “Integrated and Coordinated Implementation of and Followup to the Outcomes of the major United Nations Conferences and Summits in the Economic and Social Fields”, GA Res. 57/270 B, 3 July 2003.
- “Official Records of the General Assembly”: Forty-eighth Session, Supplement No. 47 (A/48/47); *ibid.*, Forty-ninth Session, Supplement No. 47 (A/49/47); *ibid.*, Fiftieth Session, Supplement No. 47 (A/50/47/Rev.1); *ibid.*, Fifty-first

Session, Supplement No. 47 and corrigendum (A/51/47 and Corr.1); *ibid.*, Fifty-second Session, Supplement No. 47 (A/52/47); *ibid.*, Fifty-third Session, Supplement No. 47 (A/53/47); *ibid.*, Fifty-fourth Session, Supplement No. 47 (A/54/47); *ibid.*, Fifty-fifth Session, Supplement No. 47 (A/55/47); *ibid.*, Fifty-sixth Session, Supplement No. 47 (A/56/47).

“Renewing the United Nations: A Programme for Reform”, UN. Doc. A/51/950, 14 July 1997.

“Strengthening the United Nations: An Agenda for Further Change”, U.N. document, A/57/387, 9 September 2002.

“Strengthening of the Economic and Social Council”, GA Res. 61/16, 20 November 2006.

“Supplement to an Agenda for Peace”, UN Doc. A/50/60 - S/1995/1, 3 January 1995.

“The International Court of Justice, Questions and Answers about the Principal Judicial Organ of the United Nations”, UN Publication ed., New York, 2000.

UN Doc. A/52/850

UN Doc. A/60/692

UN Doc. A/61/205

United Nations Millennium Declaration”, UN Doc. A/RES/55/2, 18 September, 2000.

“World Summit Outcome Document”, UN Doc. A/RES/60/1.

“World Summit Outcome Document“, A/RES/60/1

“World Summit Outcome Document“, A/RES/60/1

“World Summit Outcome Document”, A/RES/60/1, of 16 September 2005.

Jurisprudencija

“Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence by the Provisional Institutions of Self-Government of Kosovo“, Advisory Opinion of the International Court of Justice, *International Court of Justice Reports*, Summary 2010/2, 22 July 2010;

“Advisory Opinion Concerning conditions of admission of State to Membership in the UN”, *International Court of Justice Reports*, 1948.

“Advisory Opinion in Namibia Case”, *International Court of Justice Reports*, 1971;

- “Affaire des colons allemands de Haute-Silésie“, *Publications of Permanent Court of International Justice*, Series A, n° 7, 1923;
- ”Application for Revision of the Judgment of 11 July 1996 in the Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, *International Court of Justice Press Release* 2001/12, 24 April 2001;
- “Borchgrave Case“, *Permanent Court of International Justice Reports*, Ser. A.B., n° 72;
- ”Case concerning East Timor“, *International Court of Justice Reports*, 1995;
- “Case Concerning Legality of Use of Force“, *International Court of Justice Reports*, 1999;
- ”Corfu Channel Case“, *International Court of Justice Reports*, 1949;
- “Condition of Admission of a State to Membership in the United Nations“ *International Court of Justice Reports*, 1948;
- “Certain Expenses of the UN Case“, *International Court of Justice Reports*, 1962;
- “La Grand“, *International Court of Justice Yearbook*, 2000-2001;
- “North Sea Continental Shelf“, *International Court of Justice Reports*, 1969;
- “Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) Notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)“, *International Court of Justice Reports*, 1971;
- “Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory“, Advisory Opinion, *International Court of Justice Reports*, 2004;
- “Military and Parilitary Activities in and against Nicaragua“, *International Court of Justice Reports*, 1986;
- “Provisional Measures Order in the Questions of Interpretation and Application of the 1971 Montreal Convention arising from the Aerial Incident at Lockerbie“, *International Court of Justice Reports*, 1992;
- “Right of Passage over Indian Territory“, Merits, Judgment, *International Court of Justice Reports*, 1960;
- “South West Africa“, *International Court of Justice Reports*, 1966;
- “The Mavrommatis Jerusalem Concessions Case“, *Publications of Permanent Court of International Justice*, Series A, n° 5, Judgement of 26 March 1925;

“United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran“, *International Court of Justice Reports*, 1979;

“Wimbledon Case“, *Publication of the Permanent Court of International Justice*, Ser. A. n° 1.

DEVELOPMENT TRENDS OF THE UNITED NATIONS AND THE INTERNATIONAL LEGAL ORDER

Duško DIMITRIJEVIĆ, Ph.D.

Abstract: From past historical experience it can be seen that the United Nations last long way of development. Since 1945, their organization almost has not changed, although the number of Member States nearly quadrupled. On the other hand, the jurisdiction of the world organization, from time was significantly extended. Due to the fact that since the establishment of the United Nations World Order drastically changed and that has experienced more ups and downs, the United Nations had adapted its polymorphic structure of power to be able to respond the demands of time. To address the enormous burden acquired over many years of conflict, the United Nations joined the reaffirmation of the concept of maintaining peace and security, as well as upgrading the existing institutional system whose binding factor was the Charter. Efforts to democratize international relations strengthened the determination of the international community in the process of completing the institutional mechanisms of the world organization have a basis in international law. Today, international law is “more or less” shaped with comprehensive system of norms (rules and principles) which abuts or is derived from the Charter. Generally speaking, solving the issue of human progress which is connected with solving crucial problems in the economic, social and humanitarian sphere of international relations is not possible without implementation of the Charter, as the highest legal and constitutive act of the United Nations. As a “living” framework necessary for the implementation of the objectives and principles of the world organization, the Charter is the fundamental legal basis of contemporary international relations. Hence, regardless of the significant geopolitical shifts after the Second World War, a strong political influence in international processes, as well as expressed opportunism in international relations, the United Nations Charter remains to be the main binding factor in solving major international problems today. Finally, regardless of the modern tendencies “relativizing” the international legal order of the United Nations, to

believe is that this order will remain a major factor in the application of general international law in protection world peace and security.

Key words: United Nations, General Assembly, Security Council, Economic and Social Council, the Secretariat, the International Court of Justice, the Charter, the international legal order and international law.

Biografija autora

Dr Duško Dimitrijević je naučni savetnik Instituta za međunarodnu politiku i privredu u Beogradu. Tokom naučnoistraživačke karijere posvetio je naročitu pažnju istraživanjima iz oblasti međunarodnog javnog prava, međunarodnih odnosa, međunarodne politike i međunarodnih organizacija. Do sada je objavio preko sto naučnih radova u renomiranim domaćim i stranim časopisima i pet monografija. Bio je urednik u više tematskih zbornika međunarodnog i vodećeg nacionalnog značaja. Recenzirao je desetine naučnih radova naučnih radnika iz zemlje i sveta. Držao je predavanja na poslediplomskim studijama na Pravnom fakultetu i na Diplomatskoj akademiji Ministarstva spoljnih poslova, a učestvovao je u radu komisija za ocenu i odbranu magistarskih teza i doktorskih disertacija na Pravnom fakultetu i Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu. Zapaženo je njegovo angažovanje u programskim savetima i organizacionim odborima naučnih skupova održanih pod pokroviteljstvom eminentnih naučnoistraživačkih organizacija, akademskih ustanova, *think-thank* organizacija i naučnih udruženja. Aktivno učestvuje u radu Udruženja za međunarodno pravo Srbije (ogranak *International Law Association*), Udruženja pravnika Srbije i u Udruženju Ujedinjenih nacija. Član je uređivačkog odbora časopisa *Review of International Affairs* i glavni je i odgovorni urednik naučnog časopisa *Evropsko zakonodavstvo*. Od 2009. do 2014. godine obavljao je i funkciju direktora Instituta. U više navrata bio je i rukovodilac i član nacionalnih i međunarodnih naučnoistraživačkih projekata.

